

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

Πτυχιακή Εργασία

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ
(ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ)

Χρήστος Παπαδόπουλος

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Ειρήνη Τηλικίδου

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ
2. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ
3. ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ
  - 3.1 Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
  - 3.2 Η ΓΕΩΡΓΙΑ ΩΣ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΕΓΧΩΡΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
  - 3.3 ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
4. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
  - 4.1 ΑΛΟΗ
  - 4.2 ΤΡΟΥΦΑ
  - 4.3 ΑΡΩΝΙΑ
  - 4.4 ΙΠΠΟΦΑΕΣ
  - 4.5 ΣΤΕΒΙΑ
  - 4.6 ΑΛΛΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ
5. Η Κ.Α.Π. (ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ) ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ Ε.Ε.
  - 5.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ
  - 5.2 ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ Κ.Α.Π.
  - 5.3 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ Κ.Α.Π. (ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ-ΚΙΝΔΥΝΟΙ)
6. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ
  - 6.1 ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ
  - 6.2 ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΣΤΙΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ
  - 6.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ
7. ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΓΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΗ
  - 7.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ
  - 7.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ
8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δεν γνώριζα τίποτα για τις αγροτικές καλλιέργειες είτε για τις αγροτικές εργασίες αφού μεγάλωσα στην πόλη. Ίσως η οικονομική κρίση να ήταν το έναυσμα, για εμένα προσωπικά, ώστε να ψάξω, να ρωτήσω, να μάθω για τις αγροτικές καλλιέργειες. Με αυτόν τον τρόπο άκουσα πρώτη φορά για τις εναλλακτικές καλλιέργειες. Εντύπωση μου προκάλεσε το γεγονός ότι δεν ήμουν ο μόνος που γνώριζε ή είχε ακούσει για αυτές, όταν κάποια στιγμή σε συζήτηση με φίλους αναφέρθηκε το συγκεκριμένο θέμα. Δυστυχώς όμως γρήγορα διαπίστωσα ότι όσα γνώριζα και γνώριζαν και οι υπόλοιποι που συμμετείχαν στην συζήτηση, δεν ήταν τίποτε άλλο από απλές αναφορές χωρίς επιχειρήματα ή άλλες λεπτομέρειες. Έτσι, αποφάσισα να εμβαθύνω περισσότερο στις λεπτομέρειες που αφορούσαν αυτές τις καλλιέργειες από την σκοπιά του μάρκετινγκ, αφού αυτό είναι και το γνωστικό αντικείμενο των σπουδών μου.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την στήριξη που μου παρείχε όλα αυτά τα χρόνια καθώς και την επιβλέπουσα καθηγήτρια Δρ. Τηλικίδου Ειρήνη για τη υπομονή της και για τις πολύτιμες συμβουλές της.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας-έρευνας είναι η ανάλυση όλων εκείνων των παραγόντων που επηρεάζουν την αγορά των εναλλακτικών καλλιεργειών στην Βόρεια Ελλάδα και συγκεκριμένα στις περιοχές Μακεδονίας και Θράκης, ώστε να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για τις ευκαιρίες που μπορούν να προκύψουν από την ενασχόληση με κάποια ή κάποιες από τις καλλιέργειες.

Η ανωτέρω εργασία-έρευνα, πραγματοποιείται για επιχειρηματία που βρίσκεται ήδη στο χώρο των αγροτικών καλλιεργειών και λόγω των πρόσφατων αλλαγών στις επιδοτήσεις αποφάσισε να εξετάσει πόσο συμφέρουσα είναι μία επένδυση στις εναλλακτικές καλλιέργειες και αν είναι, σε ποια συγκεκριμένη μπορεί να επενδύσει.

Τα δεδομένα που αναλύονται στα παρακάτω κεφάλαια είναι αποτέλεσμα συγκέντρωσης, αξιολόγησης, ποιοτικής επεξεργασίας και αξιοποίησης δευτερογενών στοιχείων όλων των κατηγοριών και από πλήθος πολυγωνικών πηγών όλων των ειδών, τα οποία παρέχουν μία όσο το δυνατόν πληρέστερη εικόνα σχετικά με το αντικείμενο της εργασίας.

Αρχικά παρουσιάζεται το γενικότερο πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσονται οι εναλλακτικές καλλιέργειες και συγκεκριμένα ο πρωτογενής τομέας και ο τομέας της Γεωργίας. Στοιχεία έχουν συλλεχθεί τόσο από την Ελληνική Στατιστική Αρχή όσο και από την EUROSTAT. Έπειτα παρουσιάζονται όλες οι έως τώρα γνωστές εναλλακτικές καλλιέργειες σύμφωνα με τα στοιχεία που παρατίθενται στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Στην συνέχεια παρουσιάζεται η Κοινή Αγροτική Πολιτική που εφαρμόζεται για όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. και οι προοπτικές για την Ελληνική Γεωργία στα πλαίσια της Κ.Α.Π.. Ακολουθεί ανάλυση των εφαρμογών του Μάρκετινγκ για τις εναλλακτικές καλλιέργειες και αναφορά στην παρούσα κατάσταση στην αγορά των εναλλακτικών καλλιεργειών στην Ελλάδα.

Τέλος ως αποτέλεσμα της ανωτέρω έρευνας παρουσιάζονται οι επιλογές των καλλιεργειών για επένδυση και ακολουθεί τεκμηριωμένη ανάλυση για κάθε μία από αυτές. Δύο καλλιέργειες επιλέγονται ως οι πλέον κατάλληλες και προτείνονται στον επιχειρηματία - αγρότη προς επένδυση κεφαλαίων. Αυτές είναι α) η καλλιέργεια του φυτού αρώνια και β) η καλλιέργεια της αγριαγκινάρας (γαϊδουράγκαθο). Παρουσιάζονται όλες οι απαραίτητες

προϋποθέσεις που πρέπει να υφίστανται ώστε να υπάρξει μία πετυχημένη επένδυση και αναλύονται τα βασικά πλεονεκτήματα-μειονεκτήματα των ανωτέρω καλλιεργειών, οι κίνδυνοι και οι απειλές, οι τάσεις που υπάρχουν στις αγορές των δύο καλλιεργειών καθώς και οι προοπτικές αυτών των καλλιεργειών. Η εργασία – έρευνα περατώνεται με παρουσίαση γενικότερων συμπερασμάτων για αυτές τις καλλιέργειες.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η φήμη ότι οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα έχουν πλήξει περισσότερο τον πληθυσμό των αστικών κέντρων και όχι τόσο αυτόν της υπαίθρου μάλλον ως αυθαίρετη υπόθεση πρέπει να εκλαμβάνεται παρά ως πραγματικότητα. Πόσοι από τους κατοίκους των πόλεων γνωρίζουν πραγματικά τις δυσκολίες που υπάρχουν στην Ελληνική ύπαιθρο; Αν αναλογιστούμε ότι με την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. (Κοινή Αγροτική Πολιτική) ή καλύτερα Κ.Γ.Π. (Κοινή Γεωργική Πολιτική) οι αγροτικές επιδοτήσεις για τις υπάρχουσες καλλιέργειες έχουν σταματήσει ή είναι με ημερομηνία λήξης, καθώς ο προσανατολισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά την γεωργία, είναι η μείωση των αγροτικών δαπανών για κάθε κράτος μέλος της. Οδηγούμαστε, σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, στο συμπέρασμα ότι και οι οικονομικές συνθήκες στην ύπαιθρο δεν είναι καλύτερες από αυτές στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Παρόλα αυτά πολλοί νέοι άνθρωποι λόγω της παρατεταμένης ανεργίας και λόγω κυρίως των οικονομικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν στις πόλεις, επιστρέφουν πίσω στους τόπους καταγωγής τους στην Ελληνική ύπαιθρο. Εκεί υπάρχει ένα σπίτι, η βοήθεια από τους γονείς και τους συγγενείς και τα έξοδα διαβίωσης είναι πολύ μικρότερα σε σχέση με αυτά στην πόλη. Σύμφωνα με την ελληνική στατιστική αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.), ο αγροτικός πληθυσμός της χώρας παρουσίασε αύξηση της τάξεως του 8% για το έτος 2010 (551.700) σε σύγκριση με το έτος 2009 (529.600), αλλά αυτό ήταν προσωρινό. Στην συνέχεια τα τελευταία στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ., έδειξαν ακριβώς το αντίθετο, οι απασχολούμενοι στην Γεωργία, Αλιεία και Δασοκομία το 2011 ήταν 509.800 και το γ' τρίμηνο του 2012 ήταν 491.500. Σε απόλυτους αριθμούς διαπιστώνεται ότι από το 2010 και μετά η κρίση δεν άφησε τελικώς ανεπηρέαστο τον τομέα της Γεωργίας. Όμως όταν οι ανωτέρω αριθμοί εκφραστούν ως ποσοστά επί του συνόλου των απασχολούμενων, τότε οι απασχολούμενοι στην Γεωργία, Αλιεία και Δασοκομία αποτελούν το 13,1% για το γ' τρίμηνο του 2012, όταν το 2009 αποτελούσαν το 11,9%, το 2010 αποτελούσαν το 12,5% και το 2011 αποτελούσαν το 12,4%¹. Η αυξητική τάση στους απασχολούμενους στην γεωργία είναι πλέον εμφανής.

Πολλοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι η διέξοδος από την κρίση, βρίσκεται στον πρωτογενή τομέα και κυρίως στην αγροτική παραγωγή. «Η Ελλάδα ως απάντηση στην

---

¹ Βλ. Ελληνική Στατιστική Αρχή, *Η Ελληνική Οικονομία*, 11 Ιανουαρίου 2013

Κρίση, πρέπει να δημιουργήσει ένα νέο οικονομικό μοντέλο, το οποίο θα εδράζεται στις δυνατότητες της πραγματικής οικονομίας της, δηλαδή στους κλάδους δραστηριότητας που συνθέτουν κατ' αρχήν την αγροτική παραγωγή: γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, δασοπονία. Αυτοί οι τέσσερις κλάδοι σε συνδυασμό με τέσσερις άλλους τομείς αυτούς του περιβάλλοντος, των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.), της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων, και του τουρισμού, διαμορφώνουν ένα ισχυρό πλέγμα δραστηριοτήτων που μπορεί να διασφαλίσει την βιώσιμη ανάπτυξη, να δημιουργήσει χιλιάδες θέσεις εργασίας να δώσει ώθηση στην οικονομία και να προσφέρει μία άλλη ποιότητα ζωής. [...] Από τον βορρά μέχρι τον νότο και από την ανατολή μέχρι τη δύση η χώρα μας μπορεί να έχει τα πάντα: φρούτα, λαχανικά, δημητριακά, προϊόντα του δάσους, ιχθυοκαλλιέργειες, πλουσιότατη χλωρίδα και πανίδα, εκατοντάδες είδη αρωματικών φυτών και βοτάνων γαλακτοκομικά προϊόντα και ευρείας κλίμακας κτηνοτροφική παραγωγή, μέλι, κρασί, και νέες δυναμικές καλλιέργειες (π.χ. κρόκο Κοζάνης ρόδια, τρούφα,μανιτάρια)»².

Ωστόσο η επιστροφή στο χωριό δεν είναι εύκολη. Το κράτος θα πρέπει να φροντίσει για την ομαλή ένταξη αυτών των νέων ανθρώπων, των νέων αγροτών δίνοντάς τους κίνητρα, γη, τεχνογνωσία και γνώσεις νέων καλλιεργειών. Είναι αναγκαία η αναδιάρθρωση της παραγωγικής βάσης της ελληνικής οικονομίας, ώστε η εγχώρια παραγωγή να αρχίσει σταδιακά να ικανοποιεί την εγχώρια ζήτηση, ελαττώνοντας παράλληλα τις ανάγκες της χώρας για εισαγωγές. Η γεωργία μπορεί και πρέπει να ελκύσει το ενδιαφέρον των νέων ανθρώπων. Οι επιχορηγήσεις, οι φοροαπαλλαγές, καθώς και οι φορολογικές διευκολύνσεις είναι κίνητρα τα οποία μπορούν να δοθούν από το κράτος για όσους θέλουν να ασχοληθούν με την γεωργία, δίνοντας κυρίως έμφαση στις νέες καλλιέργειες και τα βιολογικά προϊόντα.

Αν υποθέσουμε ότι κάποιος θέλει να ασχοληθεί επαγγελματικά με την γεωργία και έχει όλα τα κατάλληλα εφόδια για να ασχοληθεί (γη, μηχανήματα, τεχνογνωσία), γεννιέται ένα ερώτημα, τι να καλλιεργήσει;

Τόσο από την ελληνική αγορά όσο και από τον διεθνή χώρο τα μηνύματα που καταφθάνουν είναι κάτι παραπάνω από ενθαρρυντικά για τις εναλλακτικές καλλιέργειες και για τους αγρότες που θέλουν να ασχοληθούν και να επενδύσουν σε αυτές. Υπολείπονται ακόμα πολλά βήματα ώστε οι καλλιέργειες αυτές και τα προϊόντα που θα προκύψουν, να γίνουν γνωστές στο ευρύ κοινό και να βρεθεί-δημιουργηθεί η ανάγκη που

---

² Βλ. Αθανάσιος Δ. Θεοδωράκης, *Πίσω στο χωριό...*, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 2012

θα καλύψουν με την ζήτηση τους. Σ' αυτό το σημείο έρχεται το ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ, το οποίο με τα εργαλεία που διαθέτει θα εντοπίσει αυτό το κενό στην αγορά ή θα δημιουργήσει την ανάγκη στους καταναλωτές, θα συμβάλλει στην προσπάθεια προώθησης και ανάπτυξης των προϊόντων αυτών και τέλος θα διορθώσει τυχόν λάθη στην διαδικασία της παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων οδηγώντας με αυτόν τον τρόπο στο κέρδος που είναι και ο επιθυμητός στόχος. Στην παρούσα πτυχιακή εργασία θα ασχοληθούμε με αυτή ακριβώς την σχέση, μάρκετινγκ και νέων εναλλακτικών καλλιεργειών και συγκεκριμένα με την συμβολή του πρώτου στην ανάπτυξη του δεύτερου.

2. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Στόχοι της παρούσας εργασίας είναι οι εξής:

- i. Επιλογή καλλιέργειας ή καλλιεργειών που θα προταθούν στον φορέα-πελάτη μας.
- ii. Εντοπισμός των προϋποθέσεων ενασχόλησης με τις επιλεγμένες εναλλακτικές καλλιέργειες.
- iii. Ανάλυση μειονεκτημάτων και πλεονεκτημάτων των επιλεγμένων εναλλακτικών καλλιεργειών.
- iv. Εξεύρεση των επικρατέστερων τάσεων στην αγορά, σχετικά με τα προϊόντα των επιλεγμένων καλλιεργειών.
- v. Εντοπισμός των κινδύνων και των απειλών που μπορούν να προκύψουν από την ενασχόληση με τις επιλεγμένες εναλλακτικές καλλιέργειες.
- vi. Ανεύρεση των προοπτικών ανάπτυξης αυτών των εναλλακτικών καλλιεργειών με τη συνδρομή του Μάρκετινγκ.

Η επίτευξη των ανωτέρω στόχων πρέπει να θεωρείται απαραίτητη ώστε με την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας – έρευνας να δίδεται σαφή εικόνα για την αγορά των εναλλακτικών καλλιεργειών και τις επιλεγμένες καλλιέργειες στις περιοχές που έχουν ορισθεί. Βασικό είναι μέσω της επίτευξης των στόχων να γίνεται δυνατή και η επίτευξη του σκοπού. Συγκεκριμένα να δοθεί μέσω της έρευνας η κατάλληλη βάση ορθολογικής πληροφόρησης επί της οποίας θα στηρίξει ο μάρκετινγκ μάντζερ της επιχείρησης-πελάτη μας ή ο ίδιος ο επιχειρηματίας-επενδυτής, τις κατάλληλες ορθολογικές επίσης αποφάσεις για τις επιχειρηματικές δραστηριότητες που σχεδιάζει.

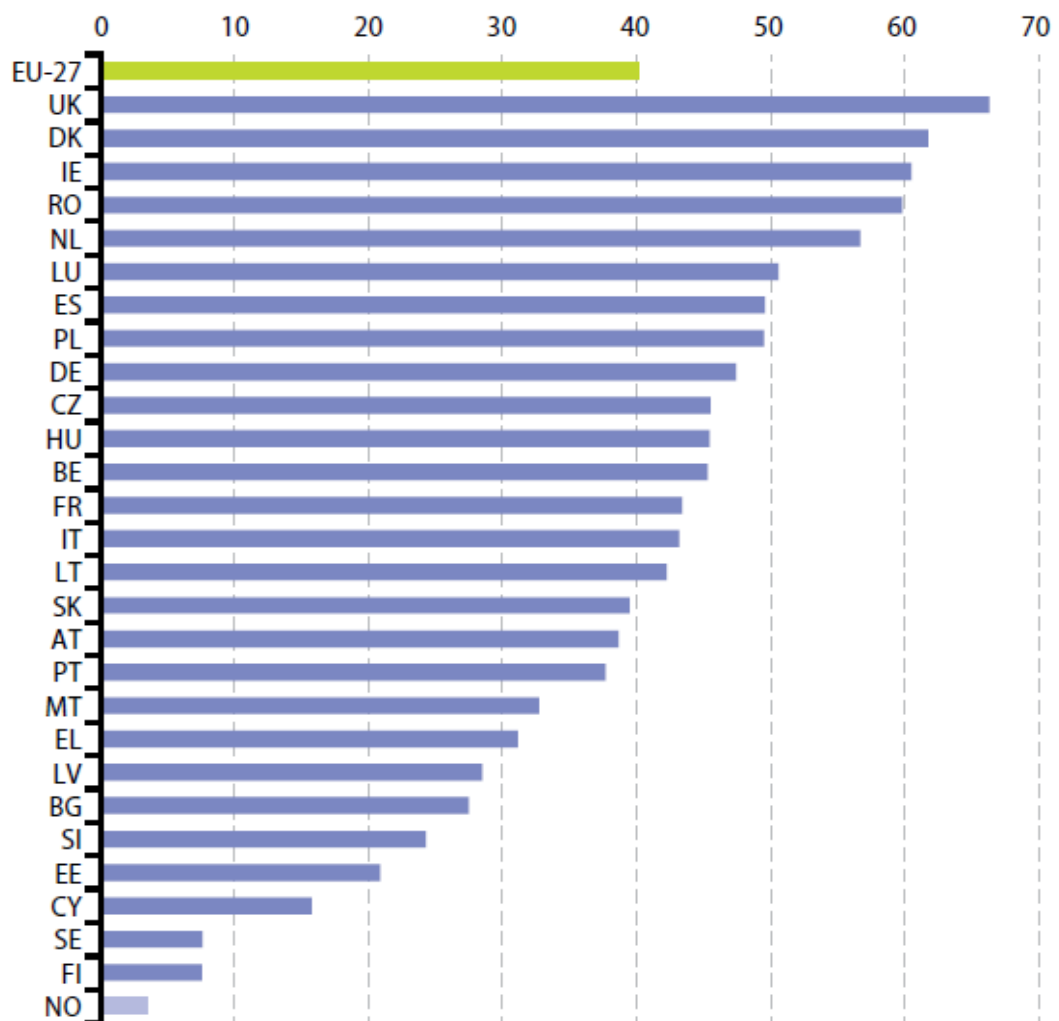
3. ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

2.1 Γεωγραφία της Γεωργίας στη Ελλάδα.

Η Ελλάδα είναι μία χώρα με συνολική έκταση 131.957 τετραγωνικά χιλιόμετρα (στρέμματα), από την έκταση αυτήν περίπου το 30% θεωρείται καλλιεργήσιμο ενώ το υπόλοιπο 70% όχι. Σύμφωνα με στοιχεία της EUROSTAT, η Ελλάδα κατείχε το 2007 ένα από τα μικρότερα ποσοστά καλλιεργήσιμης γης στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 και κάτω του μέσου όρου ο οποίος ήταν στο ύψος του 40,1% (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. : Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση, 2007

(% μερίδιο από την συνολική έκταση)³

³ βλ. EUROSTAT POCKETBOOKS, *Key figures on Europe*, Publications Office of the European Union, 2012

Οι εκτάσεις με ετήσιες καλλιέργειες και μόνιμες φυτείες αποτελούνταν από 32.351,3 χιλ. στρέμματα ενώ από αυτά αρδεύσιμα ήταν τα 14.471 χιλ. στρέμματα, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το έτος 2007. Αν στο ανωτέρω σύνολο των καλλιεργούμενων εκτάσεων προστεθεί η αγρανάπαυση, η οποία είχε υπολογιστεί για το 2007 σε 4.704 χιλ. στρέμματα και συνάμα αφαιρεθούν οι συγκαλλιέργειες και οι επίσπορες καλλιέργειες, προκύπτει το σύνολο της γεωργικής γης, η οποία είχε υπολογιστεί σε 37.034 χιλ. στρέμματα για το 2007⁴. Από το σύνολο της καλλιεργήσιμης γης το 56% βρίσκεται σε πεδιάδες και το υπόλοιπο βρίσκεται σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές. Στον πίνακα 2 παρατίθενται πληροφορίες σχετικά με τις χρησιμοποιούμενες γεωργικές εκτάσεις για τα έτη 1981,1991,2001,2006,2007,2008 και 2009⁵.

Πίνακας 2.: Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση.

(χιλ. στρέμματα)

	1981	1991	2001	2006	2007	2008	2009
Εκτάσεις καλλιιεργειών	35.723	35.343	34.656	33.067	32.331	32.474	33.021

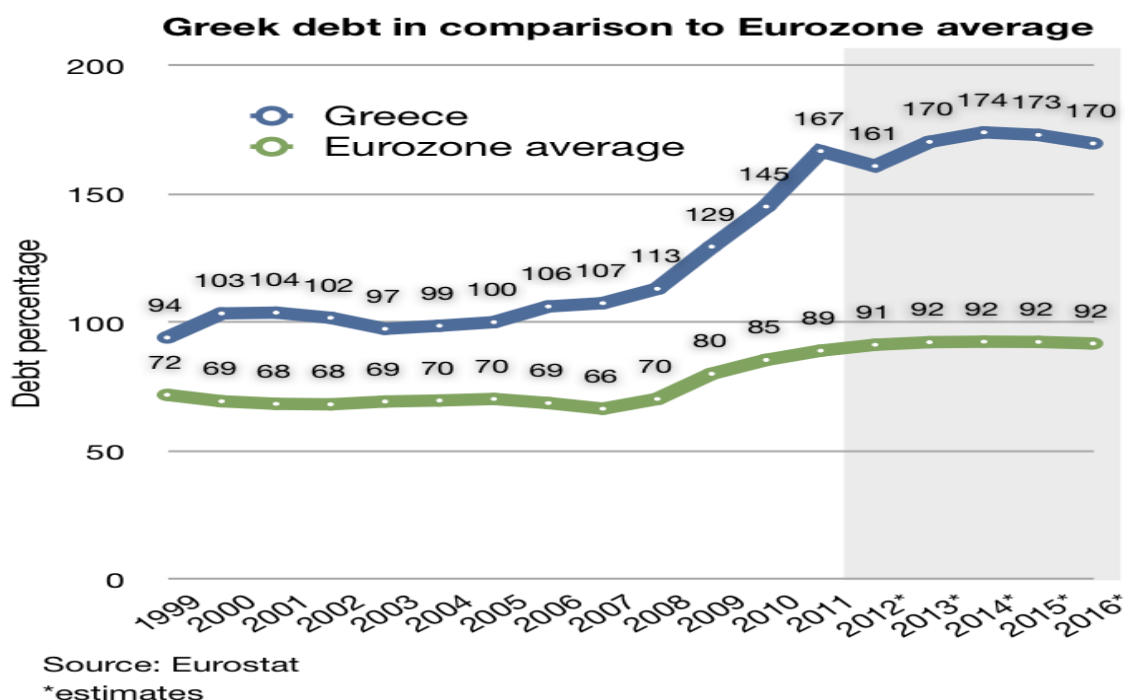
Παρατηρούμε ότι η τάση στο μέγεθος των χρησιμοποιούμενων γεωργικών εκτάσεων μέχρι και το έτος 2007 είναι φθίνουσα, ενώ από το έτος 2008 και μετά η τάση αλλάζει και μετατρέπεται σε αύξουσα. Το έτος 2008 έχει χαρακτηριστεί και από πολλούς οικονομικούς αναλυτές ως το έτος έναρξης της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα (πίνακας 3). Μόνο τυχαία δεν θα μπορούσε να θεωρείται αυτή η αύξηση στο μέγεθος της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης τόσο κατά το έτος 2008 όσο και κατά το έτος 2009. Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα νέων αγροτών που ξεκίνησε περίπου πριν από τέσσερα χρόνια συνέβαλλε αρχικά στην διατήρηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές στην Ελλάδα και κατόπιν στην αύξηση του. Με την εφαρμογή του προγράμματος προσανατολίστηκαν στην γεωργία πολλοί νέοι, προερχόμενοι είτε από αγροτικές είτε από αστικές περιοχές της Ελλάδας. Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα στήριξης νέων αγροτών παρέχει οικονομικά κίνητρα και

⁴ Βλ. Ελληνική Στατιστική Αρχή, *Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο*, Αύγουστος 2012

⁵ Βλ. Ελληνική Στατιστική Αρχή, *Η Ελλάδα σε αριθμούς*, 2012

διευκολύνσεις προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι νέοι να εγκατασταθούν μόνιμα στην υπαίθρο και να δημιουργήσουν βιώσιμες γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

Πίνακας 3.: Ελληνικό χρέος σε σύγκριση με το μέσο όρο χρέους της Ε.Ε. (πηγή EUROSTAT)

2.2 Η Γεωργία ως μέρος της εγχώριας οικονομίας.

Η Γεωργία αποτελεί ένα σημαντικό κεφάλαιο για την εθνική οικονομία, η οποία από τις αρχές ίδρυσης του ελληνικού κράτους συνέβαλλε σημαντικά στην ανάπτυξη του. Τα πρώτα χρόνια από την ίδρυση, το ποσοστό συμμετοχής της γεωργικής παραγωγής στο Α.Ε.Π. της νεοσύστατης τότε χώρας, ήταν σημαντικό. Με την πάροδο όμως των ετών, την μετακίνηση πληθυσμών της υπαίθρου στα μεγάλα αστικά κέντρα και την ανάπτυξη του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα στην Ελλάδα, η συμμετοχή αυτή μειώθηκε και έχει φτάσει πλέον σε ποσοστό περίπου το 3% επί του συνολικού Α.Ε.Π. .

Από την έναρξη της κρίσης σημαντικές εξελίξεις έχουν επιφέρει αλλαγές στον τρόπο και το κόστος παραγωγής, και ιδιαίτερα στη βιωσιμότητα ορισμένων κλάδων τόσο σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι συνεχείς αλλαγές στον τρόπο άσκησης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.), η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) προς την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, οι αναδιαρθρώσεις στην αλυσίδα

παραγωγής και εμπορίας τροφίμων με την παρουσία ισχυρών πολυεθνικών εταιρειών, οι συχνές διεθνείς διατροφικές κρίσεις, οι συνεχιζόμενες εμπορικές διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (Π.Ο.Ε.) καθώς και το αυξανόμενο ενδιαφέρον για την προστασία του περιβάλλοντος είναι μόνο μερικοί από τους παράγοντες που διαμορφώνουν νέες συνθήκες τόσο στην εσωτερική όσο και στην παγκόσμια αγορά των αγροτικών προϊόντων, με άμεσες συνέπειες στα εισοδήματα στην απασχόληση του πρωτογενούς τομέα⁶.

Το 2012 η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα, που περιλαμβάνει την γεωργία την αλιεία και την κτηνοτροφία, αποτελούσε το 13,1% της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα σε σύγκριση με το 30% που αποτελούσε πριν από μερικά χρόνια. Σύμφωνα με την τριμηνιαία έρευνα της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα κατά το γ' τρίμηνο του 2012 οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα ανήλθαν στις 491,5 χιλιάδες ενώ το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011 ήταν 504,1 χιλιάδες.

2.3 Γεωργία και Περιβάλλον.

Σε περιβαλλοντικούς όρους η γεωργία γενικότερα δεν οδηγεί σε υποβάθμιση, αρκεί οι δραστηριότητες που σχετίζονται με αυτή να έχουν ως βασική τους αρχή την προστασία του περιβάλλοντος και την ομαλή συμβίωση με αυτό. Παρ' όλα αυτά, συγκεκριμένα προβλήματα έχουν αρχίσει να παρουσιάζονται σε τοπικό επίπεδο. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι οι δασικές πυρκαγιές, οι πυρκαγιές σε αγροτικές εκτάσεις, η διάβρωση του εδάφους και η μόλυνση του εδάφους από επικίνδυνα λιπάσματα και φυτοφάρμακα. Αναφέρεται ότι κάθε χρόνο χάνονται 86 εκατομμύρια κυβικά μέτρα φυτικής γης τα οποία αντιστοιχούν σε 30.000 στρέμματα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στα περιβαλλοντικά θέματα κατά τη χάραξη της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ) και ενθαρρύνει την αειφόρο γεωργία και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Για το λόγο αυτό, προϋπόθεση για τη χορήγηση των κοινοτικών χρηματοδοτήσεων υπήρξε η τήρηση των περιβαλλοντικών κανόνων. Επιπλέον οι κοινοτικές δράσεις αποσκοπούν επίσης στον περιορισμό κάθε είδους ρύπανσης γεωργικής προέλευσης, στην ενθάρρυνση της ανάπτυξης της παραγωγής και της

---

⁶ Βλ. Καδίτη Ε. και Νίτση Ε. , Έκθεση "Ο Αγροτικός τομέας στην Ελλάδα" , από το ΚΕΠΕ, 08-09-2010

χρήσης βιοκαυσίμων και στην προστασία της βιοποικιλότητας. Η Ένωση επίσης δίδει την δέουσα σημασία στα δάση και στηρίζει τις πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην πρόληψη των πυρκαγιών και στη διαφύλαξη του φυσικού περιβάλλοντος, των φυσικών οικοτόπων και των πτηνών⁷.

Η βιολογική καλλιέργεια είναι ίσως η μόνη καλλιέργεια σε αρμονία με το περιβάλλον. Η φύση εφοδιάζει τις καλλιέργειες με τα απαραίτητα στοιχεία για την παραγωγή αγροτικών προϊόντων υψηλής ποιότητας και οι βιοκαλλιεργητές ανταποδίδουν με την σειρά τους με την όσο το δυνατόν ορθή διαχείριση και τη βελτίωση των φυσικών επιπέδων της ποιότητας των φυσικών πόρων. Το κέρδος είναι διπλό, τόσο για την φύση όσο και για τον ίδιο τον άνθρωπο. Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια ξεκίνησαν να γίνονται γνωστές μέθοδοι βιοκαλλιέργειας, κυρίως μέσω ενημερώσεων από τους γεωπόνους κάθε περιοχής και δευτερευόντως μέσω σεμιναρίων.

---

⁷ βλ. http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/index_el.htm

4. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Γενικά για τις εναλλακτικές καλλιέργειες

Η οικονομική κρίση, που τα τελευταία χρόνια έχει πλήξει κυρίως τις αγορές της Ευρώπης, ήταν αδύνατο να αφήσει ανεπηρέαστη και την γεωργία. Στην Ελλάδα ο αντίκτυπος της οικονομικής ύφεσης στη γεωργία και κατ' επέκταση στην αγροτική παραγωγή και οικονομία ήταν μεγαλύτερος συγκριτικά με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες. Αποτέλεσμα ήταν να γεννηθεί η ανάγκη για νέες καλλιέργειες, εναλλακτικές, οι οποίες θα έδιναν ώθηση στην γεωργική παραγωγή και θα εξασφάλιζαν επιδοτήσεις τόσο από την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και από το Ελληνικό Κράτος. Σταδιακά ξεκίνησε μία προσπάθεια τόσο από ιδιώτες όσο και από διάφορους κρατικούς φορείς, για την ενημέρωση παλαιών και νέων αγροτών που θα ήθελαν να ασχοληθούν με αυτού του είδους τις καλλιέργειες. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα από άρθρο το οποίο δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα agrotypos.gr την 23/05/2012 «Το Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών (ΙΔΕ) του ΕΛΓΟ – Δήμητρα διεξάγει έρευνα, ενθαρρύνει και παρέχει τεχνική υποστήριξη στις καλλιέργειες της καστανιάς και της καρυδιάς, της τρούφας, της κρανιάς, της κουκουναριάς, της φελλοδρυός, και τελευταία και της αρώνιας. Όπως αναφέρει ο Δρ. Στέφανος Διαμαντής, ερευνητής στο ΕΛΓΟ – Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών Θεσσαλονίκη «όλες αυτές οι καλλιέργειες αφορούν ορεινές και ημιορεινές περιοχές. Δηλαδή για υψόμετρα στη Βόρεια Ελλάδα περίπου στα 300 – 700 μέτρα, στην Κεντρική στα 400 – 800 και νοτιότερα σε Πελοπόννησο και Κρήτη στα 500 – 1.000 μέτρα. Η αξιοποίηση των εκτάσεων αυτών είναι δυνατή μόνο με καλλιέργειες που δεν είναι ιδιαίτερα απαιτητικές, δε χρειάζονται εντατικές καλλιεργητικές φροντίδες και είναι δυνατόν να αναπτυχθούν στους οριακής απόδοσης, μικρούς αγρούς που συνήθως απαντώνται στην ορεινή και ημιορεινή Ελλάδα. Επικρατεί η άποψη ότι όταν μιλάμε για νέες καλλιέργειες αναφερόμαστε σε τρούφα ιπποφαές κ.λπ. Όμως εγώ μιλάω και για απαξιωμένες καλλιέργειες, όπως είναι η καστανιά και η καρυδιά. Η Ελλάδα θα μπορούσε να είναι εξαγωγική χώρα σε αυτά τα προϊόντα ..... Οι επιδοτήσεις δημιούργησαν μια εικονική ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας της χώρας. Αύξησαν το κόστος παραγωγής με αποτέλεσμα η χώρα μας να εκτοπισθεί σε μεγάλο βαθμό από τις διεθνείς αγορές. Ευκαιρίες και εναλλακτικές λύσεις υπάρχουν. Αν δουλέψουμε συστηματικά και σχεδιασμένα προς την κατεύθυνση της αξιοποίησης των χιλιάδων στρεμμάτων στην ορεινή και ημιορεινή χώρα που προς το παρόν παραμένουν

αναξιοποίητα. Όλα τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης συνοδεύονται από έναν Κανονισμό δάσωσης. Αυτοί οι Κανονισμοί επιδοτούν ιδιοκτήτες γης που δεν καλλιεργείται να φυτεύουν δασικά δέντρα. Η επιδότηση ανέρχεται για το πρώτο έτος με 300 ευρώ το στρέμμα και κάθε έτος 60 ευρώ για τη διατήρηση της φυτείας»⁸.

Αυτού του είδους οι καλλιέργειες προσανατολίζονται στην αξιοποίηση των κατά τόπους ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της Ελληνικής γης, χρησιμοποιώντας κάθε φορά την ποικιλία φυτών που ταιριάζει στις ιδιαίτερες κλιματολογικές και εδαφικές συνθήκες κάθε τόπου. Έτσι για παράδειγμα, το ιπποφαές απαντάτε κυρίως σε όχθες ποταμών, σε παράκτιες ζώνες και πλαγιές, η τρούφα καλλιεργείται συνήθως σε εδάφη ελαφρά επικλινή, ελαφρά αμμοαργιλώδη και με καλή στράγγιση και η στέβια αναπτύσσεται σε υποτροπικά υγρά κλίματα, ενώ προτιμά τα καλά αποστραγγιζόμενα αμμώδη ή αμμοαργιλώδη εδάφη. Επίσης το κόστος συντήρησης και παραγωγής των νέων αυτών καλλιεργειών είναι πολύ μικρό σε σχέση με την τιμή των παραγόμενων προϊόντων ανά κιλό. Έτσι σήμερα η τιμή της τρούφας εκτιμάται ανάμεσα στα 650-700 ευρώ το κιλό και ο κρόκος Κοζάνης αγγίζει τα 1.500 ευρώ το κιλό.

Γιατί λοιπόν κάποιος να ακολουθήσει τις παραδοσιακές καλλιέργειες όταν οι τιμές των αγροτικών προϊόντων που καλλιεργούνται τόσα χρόνια στην Ελλάδα παραμένουν στάσιμες - για τους αγρότες – ενώ από την άλλη πλευρά το κόστος παραγωγής ανεβαίνει; Εξάλλου οι διατροφικές-καταναλωτικές συνήθειες αλλάζουν και φέρνουν στη επιφάνεια νέα προϊόντα. Οι καταναλωτές πλέον προσανατολίζονται στην αγορά υγιεινών τροφών, πλούσιων σε βιταμίνες και με φαρμακευτικές ιδιότητες. Επίσης οι αλλαγές στις κλιματολογικές συνθήκες παγκοσμίως, είναι ένας σημαντικός παράγοντας αλλαγής καλλιεργειών ανά τον κόσμο. Το ίδιο θα πρέπει να γίνει και εδώ στην Ελλάδα αλλάζοντας καλλιέργειες ευπαθείς στις νέες κλιματολογικές συνθήκες με άλλες πιο ανθεκτικές.

Είναι προφανές πως οι συνθήκες πλέον έχουν ωριμάσει ώστε οι Έλληνες αγρότες να απαγκιστρωθούν από τις στείρες παραδοσιακές καλλιέργειες και να στραφούν σε νέες δυναμικές καλλιέργειες, με μεγαλύτερη απόδοση. Με αυτό τον τρόπο θα αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα τους, παράγοντας ποιοτικά προϊόντα σε καλύτερες τιμές, πράγμα το οποίο θα τους δώσει πλεονέκτημα στην απόκτηση μεριδίου αγοράς στον διεθνή χώρο.

---

⁸ Βλ. <http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=72683>

Παρακάτω παρατίθεται μία μικρή αναφορά σε μερικά από τα πιο γνωστά φυτά, που χρησιμοποιούνται σ' αυτές τις νέες εναλλακτικές καλλιέργειες. Τα αποσπάσματα και οι πληροφορίες έχουν αντληθεί από την παρουσίασή τους στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (<http://www.minagric.gr/index.php/el/for-farmer/aromfita.html>).

4.1 ΑΛΟΗ

Γενικά για το φυτό

Η ονομασία του φυτού ετυμολογικά παραπέμπει στην αραβική λέξη *alloeh* ή την αραμαϊκή *hatal* που σημαίνει «πικρή και γυαλιστερή ουσία». Υπάρχουν διάφοροι θρύλοι και μύθοι για την χρήση της κατά την αρχαιότητα. Οι Αιγύπτιοι, που την απεικόνιζαν στα ιερογλυφικά τους, την αποκαλούσαν «φυτό της αθανασίας» και υπήρξε το μυστικό ομορφιάς της Κλεοπάτρας και της Νεφερτίτης. Επίσης οι αρχαίοι Έλληνες και οι Ρωμαίοι την χρησιμοποιούσαν για την θεραπεία των πληγών (Διοσκουρίδης, Πλίνιος ο πρεσβύτερος). Υπάρχουν επίσης αναφορές για την χρήση της στην Περσία και την Ινδία. Η διάδοση της στον δυτικό κόσμο και στην Αμερική οφείλεται κυρίως στους Ισπανούς που την φύτευαν στις αποικίες και τη χρησιμοποιούσαν για τη αντιμετώπιση στομαχικών και εντερικών διαταραχών. Σο 1959 ο Οργανισμός Τροφίμων και Φαρμάκων των ΗΠΑ (FDA) άνοιξε το δρόμο για την ευρύτερη χρήση και διάδοση της αλόης επικυρώνοντας και επίσημα τις σημαντικές ιδιότητες του φυτού αυτού. Το γένος *Aloe* ανήκει στην οικογένεια των αλοειδών (*Aloaceae*) και περιλαμβάνει περισσότερα από 450 είδη, τα οποία είναι αυτοφυή κυρίως στην Αφρική και την Μεσόγειο. Ως κέντρα καταγωγής θεωρούνται οι περιοχές της Αραβίας, της Σομαλίας ή του Σουδάν, ενώ η μεσογειακή καταγωγή που αποδίδεται στο συγκεκριμένο είδος πιθανόν να είναι λανθασμένη. Τα σημαντικότερα είδη του φυτού, γνωστά για τις θεραπευτικές τους ιδιότητες είναι:

1. *A. barbadensis* Miller, γνωστή και ως *A. vulgaris* ή Curacao aloe (αλόη Barbados)
2. *A. perryi* Baker, γνωστή και ως Socotrine aloe ή Zanzibar aloe
3. *A. ferox*, γνωστή και ως Cape aloe (αλόη του Ακρωτηρίου)
4. *A. arborescens*, είδος διαδεδομένο στην Ιαπωνία

Σχεδόν όλα τα είδη θεωρούνται μη τοξικά, υπάρχει όμως ένας μικρός αριθμός ειδών που είναι ιδιαίτερα τοξικά, καθώς περιέχουν μια ουσία που μοιάζει με το κώνειο. Όλα τα είδη απαντώνται σε θερμά και γόνιμα εδάφη, όπου μπορούν να επιβιώσουν σε μεγάλες περιόδους ξηρασίας. Η βοτανική ταξινόμηση του είδους είναι αρκετά περίπλοκη εξαιτίας των διασταυρώσεων μεταξύ των ειδών, τόσο στην καλλιεργούμενη όσο και στην άγριά τους μορφή. Στα ονόματα *Aloe vera* (αλόη η αληθινή) και *A. Barbadensis* Mill., είναι τα πλέον συνηθισμένα και αυτά τα οποία χρησιμοποιούνταν μέχρι πρόσφατα από τους ειδικούς. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια έχει καθιερωθεί ως σωστότερη ονομασία το *Aloe vera*, χωρίς ωστόσο να έχει σταματήσει η χρήση και των δυο ονομάτων. Επιπλέον, μια περαιτέρω σύγχυση δημιουργείται από το γεγονός ότι πολλά φαρμακευτικά σκευάσματα που κατασκευάζονται από διάφορα είδη αλόης, έχουν λανθασμένα όλα το όνομα *Aloe vera* χωρίς να προέρχονται πάντα από το συγκεκριμένο είδος. Στην Ελλάδα η αλόη έχει εγκλιματιστεί και καλλιεργείται σαν καλλωπιστικό φυτό αλλά και επιχειρηματικά στην Κρήτη.

Χρήσεις-Προϊόντα

Η αλόη είναι ένα αρκετά γνωστό φαρμακευτικό φυτό που χρησιμοποιείται ευρέως στην πρακτική βοτανοθεραπεία, καθώς και σε φαρμακευτικά σκευάσματα φυτικής προέλευσης. Στο έκκριμα του φυτού ονομάζεται αλόη, περιέχεται στα περικυκλικά κύτταρα των αγγειωδών δεσμίδων του φύλλου και χρησιμοποιείται είτε ως νωπό είτε ως αποξηραμένο. Το αποξηραμένο έκκριμα χρησιμοποιείται ως υπακτικό, καθαρτικό και αντιελμινθικό. Το νωπό προϊόν έχει παρόμοιες δράσεις, ενώ μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σε δερματικές παθήσεις. Επίσης χρησιμοποιείται στην βιομηχανία τροφίμων και στην ζυθοποιία για την πικρή του γεύση. Η γέλη της αλόης που προέρχεται από το κεντρικό τμήμα του φύλλου, έχει και αυτή πολλαπλές φαρμακευτικές ιδιότητες και μπορεί είτε αυτούσια είτε με την μορφή αποφλοιωμένων φύλλων να χρησιμοποιηθεί για διάφορες δερματικές παθήσεις, ερεθισμούς, πληγές, καψίματα ή εκδορές και σαν κατάπλασμα πάνω

σε μώλωπες. Απαντάται ως συστατικό σε πολλά καλλυντικά για την ενίσχυση και βελτίωση του δέρματος.

Αποδόσεις

Σα φυτά μπορούν να δώσουν 16-20 φύλλα τον χρόνο κάτω από ιδανικές συνθήκες υγρασίας και με επαρκή αζωτούχο λίπανση. Με μια πυκνότητα της τάξης των 5.000 φυτών ανά στρέμμα, έχουμε με μέσο νωπό βάρος ανά φύλλο τα 0,2 κιλά, οι αποδόσεις σε γέλη ανέρχονται στους 18 τόνους ανά στρέμμα. Υπάρχουν ωστόσο ποικιλίες οι οποίες σχηματίζουν φύλλα που έχουν βάρος έως 13 κιλά, οπότε υπάρχουν διαφοροποιήσεις στην συνολική παραγωγή αλλά και στην πυκνότητα φύτευσης.

Προοπτικές

Η καλλιέργεια της αλόης μπορεί να αποτελέσει μια εναλλακτική λύση σε περιοχές με ξηροθερμικές συνθήκες, ωστόσο απαιτεί μεγάλη αρχική επένδυση σε εξοπλισμό για τους διάφορους μετασυλλεκτικούς χειρισμούς.

Η καλλιέργεια της Αλόης στην Ελλάδα

Η Αλόη καλλιεργείται σε έκταση 150 στρεμμάτων στον Τσούτσουρα του Ν. Ηρακλείου- Κρήτης. Τα φυτά φυτεύονται κατά το Μάρτιο ή Σεπτέμβριο, 1200-1300 φυτά/ στρέμμα, σε αποστάσεις 75 εκατ. Φ 75 εκατ. και σε βάθος 15-20 εκατ. Η φυτεία σε πλήρη απόδοση εισέρχεται το 4ο έτος. Τότε μπορούμε από κάθε φυτό να πάρουμε το λιγότερο 4 φύλλα, τρεις έως τέσσερες φορές το χρόνο και συνολικά από ένα στρέμμα 13.000 φύλλα. Επειδή το κάθε φύλλο έχει βάρος από 400 – 800 γραμμάρια, το ένα στρέμμα αποδίδει 7.000 κιλά φύλλων τα οποία περιέχουν περίπου 70- 80% γέλης. (Τα παραπάνω στοιχεία

προέρχονται από την ιστοσελίδα του καλλιεργητή αλόης στην Κρήτη (www.louisaloe.com) και χρησιμοποιούνται μετά από σύμφωνη τηλεφωνική επικοινωνία μαζί του)

4.2 ΤΡΟΥΦΑ

Τι είναι οι τρούφες

Τρούφες⁹ ονομάζονται οι υπόγειες καρποφορίες μιας ομάδας Ασκομυκήτων που συμβιώνουν με τις ρίζες ορισμένων ειδών φυτών, ιδιαίτερα δασικών δένδρων. Οι μύκητες που συμβιώνουν με ρίζες φυτών ονομάζονται μυκορριζικοί. Από την συμβίωση φυτών και μυκήτων ωφελούνται και τα δύο είδη οργανισμών, φυτά και μύκητες. Οι μυκηλιακές υφές είναι ένα δίκτυο πολύ λεπτών, μικροσκοπικών σωλήνων που περιβάλλουν τα λεπτά ριζικά τριχίδια των φυτών. Οι μύκητες απομυζούν από τα φυτά κυρίως υδατάνθρακες αλλά ταυτόχρονα διασπώντας με την βοήθεια των ενζύμων τους μεγαλομοριακές ενώσεις προμηθεύουν τα δένδρα που τους φιλοξενούν νερό αζωτούχες ουσίες αλλά και πλήθος ιχνοστοιχείων.

Οι τρούφες είναι λοιπόν μανιτάρια που αναπτύσσονται μέσα στο έδαφος σε βάθος 8 έως 15 περίπου εκατοστών. Έχουν σχήμα κονδύλου, το μέγεθός τους κυμαίνεται συνήθως από 2 έως 7 εκατοστά ενώ το χρώμα τους ποικίλει από γκριζομαύρο έως ωχρόλευκο.

Καλλιέργεια Τρούφας

Η καλλιέργεια της τρούφας είναι ιδιόμορφη καθώς απαιτείται η φύτευση κατάλληλων ειδών δέντρων μολυσμένων με το κατάλληλο είδος μύκητα. Η εξασφάλιση ιδανικών συνθηκών είναι πρωταρχικής σημασίας προκειμένου να επιτευχθεί η συμβίωση του δένδρου με τον μύκητα. Επισημαίνεται ότι δεν είναι δυνατός ο εμβολιασμός μυκήτων σε εγκατεστημένα δένδρα.

---

⁹ Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν ιδιαίτερα ενθουσιώδεις συλλέκτες αυτού του εδώδιμου μανιταριού που ήταν γνωστό με το όνομα “ύδνον”.

Απόδοση της καλλιέργειας

Η έναρξη της παραγωγής επηρεάζεται από τις καλλιεργητικές φροντίδες που εφαρμόζονται και το είδος των δένδρων που χρησιμοποιούνται. Για παράδειγμα οι δρύες έχουν αργό ρυθμό αύξησης και κατά συνέπεια αρχίζουν να παράγουν τρούφες μετά το 8ο έτος από την εγκατάσταση τους ενώ η φουντουκιά και η φλαμουριά, με πιο ταχύ ρυθμό αύξησης, μετά το πέμπτο έτος.

Η απόδοση μια σωστά εγκατεστημένης και καλλιεργημένης φυτείας μπορεί να είναι εντυπωσιακή. Η μέση ετήσια στρεμματική απόδοση σύμφωνα με στοιχεία του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού Δήμητρα (Πρώην ΕΘΙΑΓΕ) ανέρχεται σε 1000€ ανά στρέμμα.

Οι τρούφες αποτελούν την κορωνίδα της γαστρονομίας. Το θεσπέσιο άρωμα τους, μετατρέπει ακόμα και κοινές συνταγές σε μοναδικές απολαύσεις. Οι τρούφες περιέχουν πρωτεΐνες, αμινοξέα, φυτικές ίνες, πολλά ιχνοστοιχεία, και βιταμίνες, ενώ οι αφροδισιακές τους ιδιότητες είναι γνωστές από την αρχαιότητα.

Οι τρούφες μαγειρεύονται με ζυμαρικά, ρύζι και όλα τα είδη κρεάτων. Η γεύση τους είναι πολύ έντονη και αρκεί μία μικρή ποσότητα για να μετατρέψει μια κοινή συνταγή σε μοναδική απόλαυση. Συνοδεύονται κυρίως από λευκό κρασί ή σαμπάνια.

Προϊόντα τρούφας

Ελληνικές εταιρείες εμπορεύονται φρέσκιες τρούφες αλλά και πλήθος μεταποιημένων προϊόντων όπως σάλτσα τρούφας, αλάτι με τρούφα, μέλι με τρούφα, βούτυρο τρούφας, λάδι τρούφας, καρπάτσιο τρούφας. Διατίθενται επίσης συσκευασμένες ολόκληρες, τριμμένες και τρούφες σε φέτες.

4.3 ΑΡΩΝΙΑ

Γενικά για το φυτό

Η αρώνια η μελανόκαρπη (*Aronia melanocarpa*), (Black Chokeberry) ανήκει στην οικογένεια των ροδοειδών (Rosaceae) και είναι ένα πολύτιμο φαρμακευτικό είδος, το οποίο απαντάται φυσικά στην Βορειοανατολική Αμερική και στον Νότιο Καναδά, σε ευρεία έκταση σε ξηρές έως υγρές περιοχές. Είναι φυλλοβόλος θάμνος ύψους 1-3 μέτρων. Η αρώνια είναι ένα θαμνόμορφο φυτό που η συστηματική του καλλιέργεια, στην Ευρώπη και στην Ρωσία, άρχισε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, αφού προηγουμένως

αναγνωρίστηκε η πολύτιμη φαρμακευτική και υγιεινή αξία των καρπών της. Η αρώνια στην διεθνή κλίμακα των φαρμακευτικών φυτών (1-5) κατέχει τις πρώτες θέσεις (κλίμακα 1).

Χρήσεις-Προϊόντα

Ο καρπός της αρώνιας είναι βρώσιμος και εύγευστος (ιδιαίτερα μετά από επεξεργασία), και δύναται να χρησιμοποιηθεί ευρύτατα σε μαρμελάδες, διότι περιέχει μία πολύτιμη ουσία, την πηκτίνη. Ο καρπός μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στην φαρμακοβιομηχανία, διότι περιέχει και βιταμίνη C σε υψηλά επίπεδα (15-30 mg στα 100 γραμμάρια), καθώς και πολλές άλλες βιταμίνες και ιχνοστοιχεία (A, B1, B2, B3, B6, B9, E, K, P). Επίσης, ο καρπός μας προστατεύει και από την ραδιενέργεια.

Το κυριότερο προϊόν της αρώνιας για πώληση είναι οι καρποί (νωποί, καταψυγμένοι και αποξηραμένοι σε μορφή σταφίδας). Επιπλέον, οι καρποί επεξεργαζόμενοι παρέχουν μεταποιημένα προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας, όπως μαρμελάδες, χυμούς, σιρόπι, λικέρ ή κρασί. Στην Λιθουανία, μία εταιρεία παρασκευάζει κρασί (από τους καρπούς της αρώνιας) που ονομάζεται "Aronijos" που συνιστάται για αναζωογόνηση και πρόληψη από καρδιοπάθειες.

Η αρώνια θεωρείται είδος πολύτιμο για τις φαρμακευτικές του ιδιότητες, λόγω υψηλής περιεκτικότητας σε ζωτικές πολυφαινόλες (πέντε φορές περισσότερο από τα σταφύλια). Τα εκχυλίσματα των καρπών και φύλλων της αρώνιας έχουν χρήσιμες αντιοξειδωτικές ιδιότητες και μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τις φαρμακοβιομηχανίες, διότι εμπεριέχουν ουσίες με χρήσιμες θεραπευτικές ιδιότητες (ανθοκυανίνες, πολυφαινόλες, βιοφλαβονόλες, ταννίνες, ισταμίνες, σεροτονίνες, κ.α.). Στα φαρμακεία του εξωτερικού διατίθενται σκευάσματα της αρώνιας, σε κάψουλες, σταγόνες, κ.α.

Η πρώτη καλλιέργεια της αρώνιας στην Ελλάδα

Η πρώτη καλλιέργεια αρώνιας στην Ελλάδα, έγινε πριν από τρία έτη (με φυτάρια ποικιλίας Νότιας Βουλγαρίας, ηλικίας τριών ετών) στην περιοχή των Σερρών (Παραπόταμος, ΒΔ της λίμνης Κερκίνης), με ιδιοκτήτη τον κ. Κωνσταντίνο Χοκμενίδη. Η καλλιεργούμενη έκταση είναι 4 στρέμματα (φυτευτικός σύνδεσμος 2 x 3μ.), 160 φυτά/στρέμμα, συνολικά 160 x 4=600 φυτά. Η καλλιέργεια είναι βιολογική, διότι δεν χρησιμοποιήθηκαν φυτοφάρμακα, χημικά λιπάσματα και δεν υπήρξαν ασθένειες. Στο αγρόκτημα έγινε εμπλουτισμός μόνο με φυσικό λίπασμα (κοπριά) και τα φυτάρια αρδεύονται (με σύστημα στάγδην). Η παραγωγή σε καρπούς σήμερα (2011), μετά από τρία

έτη, κυμαίνεται από 8-13 κιλά ανά φυτάριο (μέσος όρος 10 κιλά/φυτό, ή $10 \times 160 = 1.600$ κιλά/στρέμμα). Οι καρποί από τον παραγωγό πωλούνται νωποί, κατεψυγμένοι ή αποξηραμένοι (σε μορφή σταφίδας) .

Αποδόσεις

.....Η απόδοση σε καρπούς κατά μέσο όρο κυμαίνεται στα 10 κιλά/φυτό, ήτοι 1.600 κιλά/στρέμμα. Οι τιμές πώλησης των καρπών της αρώνιας στην διεθνή αγορά (Ευρώπη, Αμερική, Ρωσία, κλπ) κυμαίνονται από 4-6 ευρώ/κιλό οι νωποί και 5-7 ευρώ/κιλό οι κατεψυγμένοι. Οι χυμοί από 7-8 ευρώ/λίτρο, το λικέρ από 10-20 ευρώ/λίτρο και το κρασί από 15-30 ευρώ/λίτρο.

Προοπτικές

Η καλλιέργεια της αρώνιας ενδείκνυται για την χώρα μας, διότι οι κλιματικές και εδαφικές συνθήκες είναι ευνοϊκές και το κόστος της φυτείας και καλλιέργειας είναι χαμηλό. Επίσης, θα αποτελέσει μία νέα εναλλακτική καλλιέργεια για τους αγρότες και θα αυξήσει το εισόδημα, ιδιαίτερα σήμερα που η Ελλάδα μαστίζεται από την Διεθνή και Ευρωπαϊκή κρίση, και οι επιδοτήσεις των αγροτικών προϊόντων σταδιακά ελαττώνονται.

4.4 ΙΠΠΟΦΑΕΣ

Γενικά για το φυτό

Το ιπποφαές (Hippophae), το όνομα του οποίου ετυμολογικά παραπέμπει σε φωτεινό- λαμπερό άλογο (ίππος: άλογο, φαός: λάμψη, φως), είναι ένα σπάνιο φυτό-

θάμνος με εξαιρετικές ιδιότητες για τις οποίες υπάρχουν αναφορές από την αρχαιότητα σε κείμενα του Διοσκουρίδη, πατέρα της Φαρμακολογίας αλλά και του Θεόφραστου, μαθητή του Αριστοτέλη. Τα φύλλα και οι καρποί του φυτού καταναλώνονταν από τα άρρωστα και τραυματισμένα άλογα του Μ. Αλεξάνδρου με αποτέλεσμα να αποκτούν λαμπερό τρίχωμα, περισσότερη δύναμη και να αναρρώνουν γρηγορότερα. Στη Μογγολία, σύμφωνα με τον Θρύλο, τα στρατεύματα του Τζένγκις Χαν έπιναν χυμό από υποφαές για την γρήγορη επούλωση των πληγών τους ενώ χρησιμοποιείται μέχρι και σήμερα ως άριστο τονωτικό. Σύμφωνα με το Germplasm Resource Information Network (GRIN, 2007) το γένος *Hipporhae* περιλαμβάνει 7 είδη και 11 υποείδη. Σα γνωστά μέχρι σήμερα είδη είναι τα εξής: *Hipporhae goniocarpa*, *H. gyantsensis*, *H. litangensis*, *H. neurocarpa* (subsp. *neurocarpa*, subsp. *stellatopilosa*), *H. salicifolia*, *H. tibetana*, *H. rhamnoides* (subsp. *carpatica*, subsp. *caucasica*, subsp. *fluviatilis*, subsp. *mongolica*, subsp. *rhamnoides*, subsp. *sinensis*, subsp. *turkestanica*, subsp. *wolongensis*, subsp. *yunnanensis*). Το πιο διαδεδομένο και με μεγαλύτερο εμπορικό ενδιαφέρον είδος του φυτού είναι το *H. Rhamnoides* με τα διάφορα υποείδη του.

Χρήσεις-Προϊόντα

Το υποφαές αναφέρεται σε κείμενα αρχαίων συγγραφέων όπου τονίζονται οι φαρμακευτικές ιδιότητες του φυτού. Η πιο γνωστή χρήση του κατά την αρχαιότητα σχετιζόταν με την θεραπεία των άρρωστων και τραυματισμένων αλόγων στα οποία χορηγούσαν φύλλα και νεαρούς βλαστούς από το φυτό μαζί με άλλες ζωοτροφές προκειμένου να επιταχύνουν την ανάρρωσή τους, ενώ επίσης επιτυγχάνονταν ταχεία αύξηση του βάρους και τα ζώα αποκτούσαν λαμπερό χρώμα. Η χρήση του στην διατροφή του ανθρώπου εκτείνεται σε διάστημα αρκετών αιώνων τόσο στην Ασία όσο και στην Ευρώπη. Οι καρποί αποτελούν το εδώδιμο τμήμα του φυτού, είναι αρκετά θρεπτικοί, ωστόσο δεν συνηθίζεται η νωπή κατανάλωσή τους καθώς είναι αρκετά όξινοι και ελαιώδεις στην γεύση. Οι συνηθέστερες χρήσεις των καρπών αφορούν στην παρασκευή μαρμελάδων, χυμών, συντηρητικών, κομποστών και αφεψημάτων. Ευρεία χρήση βρίσκουν και τα αιθέρια έλαια των σπόρων τα οποία αποτελούν και το πολυτιμότερο προϊόν από φαρμακευτική άποψη. Η περιεκτικότητα των καρπών σε αιθέρια έλαια ανέρχεται στα 29-48 χιλιοστογραμμάρια ανά κιλό προϊόντος, ενώ αντίστοιχα η περιεκτικότητα των σπόρων κυμαίνεται μεταξύ 8-12 % κ.β

Αποδόσεις

Οι συνήθεις αποδόσεις ανέρχονται σύμφωνα με τη βιβλιογραφία στα 5-18 κιλά ανά δένδρο, ανάλογα με την ηλικία του φυτού και την καλλιεργούμενη ποικιλία, καθώς και τις μεθόδους παραγωγής και συγκομιδής που ακολουθούνται, ενώ σε επίπεδο φυτείας οι αποδόσεις σε νωπούς καρπούς ανέρχονται στα 10000-15000 κιλά ανά εκτάριο, ανάλογα με τις εδαφοκλιματικές συνθήκες, την πυκνότητα φυτεύσεως καθώς επίσης και την ηλικία και ποικιλία των δένδρων. Στην Ευρωπαϊκή αγορά τα προϊόντα του υποφαούς πωλούνται στη λιανική αγορά σε υψηλές τιμές. Ενδεικτικά, ο χυμός του υποφαούς μπορεί να φτάσει σε τιμές της τάξης των 50-55€ ανά λίτρο ενώ αντίστοιχα για το έλαιο του υποφαούς οι τιμές μπορεί να φτάσουν και τα 150€ ανά κιλό.

Προοπτικές

Τα τελευταία χρόνια το υποφαές έχει τραβήξει αρκετά το ενδιαφέρον ως μια νέα εναλλακτική καλλιέργεια, ενώ οι αρκετές χρήσεις του φυτού και των προϊόντων του το καθιστούν αρκετά προσοδοφόρο. Υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες για εμπορική εκμετάλλευση του, ενώ από αρκετούς θεωρείται ως η νέα σημαντική τάση στον τομέα των τροφίμων με οφέλη για την ανθρώπινη υγεία. Ήδη κυκλοφορούν στην Ελληνική αγορά συμπληρώματα διατροφής με υποφαές. Στη χώρα μας, η καλλιέργεια υποφαούς ξεκίνησε τα τελευταία δύο χρόνια και η πρώτη παραγωγή αναμένεται στο τέλος του 2012, οπότε και θα κριθεί, εάν η ποιότητα των προϊόντων είναι κατάλληλη. Σήμερα, το υποφαές καλλιεργείται στην Κοζάνη, την Πέλλα, την Κρήτη και τη Φθιώτιδα. Πιλοτικά, καλλιεργείται ένα στρέμμα στην Εύβοια, ενώ προ των πυλών βρίσκεται και η καλλιέργειά του στη Ροδόπη. Ειδικότερα, σε Κοζάνη και Πέλλα, 48 παραγωγοί καλλιεργούν υποφαές σε εκτάσεις 250 στρεμμάτων και το καλοκαίρι του 2011 επέκτειναν τις καλλιέργειές τους σε πάνω από 2.000 στρέμματα. Στην Κρήτη, ομάδα παραγωγών καλλιεργεί περί τα 50 στρέμματα στην Ιεράπετρα, ενώ στη Φθιώτιδα, τα 200 στρέμματα υποφαούς αναμένεται, εντός του 2011, να διπλασιαστούν. Στη Ροδόπη, ομάδα αγροτών που συνεχώς διευρύνεται, σκέφτεται σοβαρά την έναρξη καλλιέργειας υποφαούς και πρόκειται να καλλιεργηθούν πιλοτικά περί τα έξι στρέμματα.

4.5 ΣΤΕΒΙΑ

Γενικά για το φυτό

Η *stevia rebaudiana bertonii* είναι ένα βότανο της οικογένειας των Compositae, που είναι αυτοφυές στην Παραγουάη και τη Βραζιλία. Οι γλυκοζίτες στα φύλλα το κάνουν εξαιρετικά γλυκό, μία ιδιότητα που το καθιστά μοναδικό ανάμεσα σε περίπου 300 είδη του γένους *stevia*. Στο φυτό της στέβιας χρησιμοποιείται ως γλυκαντικό για πάνω από 400 χρόνια. Πήρε το όνομά του από τον Moises Santiago Bertoni που το ανακάλυψε το 1887.

Εξάπλωση-οικονομική σημασία

Η στέβια καλλιεργείται στην Λατινική Αμερική, της οποίας είναι αυτοφυές φυτό, όμως στην παραγωγή της κυριαρχούν πλέον οι Ασιατικές χώρες. Η Κίνα αποτελεί τον μεγαλύτερο καλλιεργητή στέβιας στον κόσμο, ενώ η Ιαπωνία και η Κορέα διαθέτουν τη μεγαλύτερη αγορά εκχυλισμάτων στέβιας. Πρόσφατα, οι ΗΠΑ, η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία ενέκριναν ορισμένα παρασκευάσματα στέβιας ως συστατικά σε φαγητά και ροφήματα στις αγορές τους.

Χρήσεις-Προϊόντα

Η στέβια είναι ένα αρκετά γνωστό φυτό σε αρκετές περιοχές της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής που χρησιμοποιείται ως γλυκαντική ουσία σε διάφορα τρόφιμα και αναψυκτικά (ως πρόσθετο τροφίμων). Επίσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αφέψημα (φαρμακευτικό τσάι) ή σε σαλάτες, φρέσκια ή αποξηραμένη. Οι γλυκοζίτες του φυτού ονομάζονται στεβιοσίδη και ρεμπαουντιοσίδη-A και περιέχονται στα φύλλα του.

Συγκομιδή – απόδοση

Γίνεται συγκομιδή είτε ολόκληρου του φυτού είτε των φύλλων μόνο πριν την άνθιση με τα χέρια ή με μηχανικά μέσα. Ο χρόνος της συγκομιδής εξαρτάται από την ποικιλία, το γεωγραφικό πλάτος και την καλλιεργητική περίοδο. Γενικά η συγκομιδή γίνεται το φθινόπωρο, όταν τα φυτά είναι 40-60 εκατοστά σε ύψος. Η βέλτιστη απόδοση (βιομάζα), καθώς και η καλύτερη ποιότητα και ποσότητα στεβιοσίδης (stevioside) επιτυγχάνονται λίγο πριν από την άνθιση. Έρευνα του 1995 σε περιοχές του Καναδά δείχνει ότι η απόδοση σε δείγμα φύλλων που ελήφθη κατά τη βέλτιστη περίοδο συγκομιδής είχε δυνατότητα απόδοσης 285 κιλών/στρ σε ξηρά φύλλα. Σε πειράματα που έχουν γίνει στην Ελλάδα διαπιστώθηκε ότι η απόδοση σε ξηρά φύλλα μπορεί να φτάσει και τα 500 κιλά/στρ, ενώ σε χώρες όπως η Βραζιλία και η Ινδία μπορεί να φτάσει και τα 700 κιλά/στρ. ως αρδευόμενη.

Η καλλιέργεια της στέβιας στην Ελλάδα

Η καλλιέργεια της στέβιας μπορεί να αποτελέσει μια εναλλακτική λύση σε διάφορες πρώην καπνοπαραγωγικές περιοχές της Ελλάδας, αφού απαιτεί παρόμοιους χειρισμούς με την καλλιέργεια του καπνού. Επίσης πειράματα έχουν δείξει ότι αποδίδει πάνω από 200 κιλά/στρ. σε ξηρά φύλλα σε διάφορες περιοχές της χώρας, απόδοση η οποία θεωρείται το όριο για να είναι οικονομικά βιώσιμη η καλλιέργεια.

Προοπτικές

Η Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων αξιολόγησε την ασφάλεια των γλυκοζιτών του φυτού της στέβιας, ως γλυκαντικού και διατύπωσε τη γνώμη ότι η αποδεκτή ημερήσια πρόσληψη γλυκοζιτών είναι τα 4 mg/kgρ σωματικού βάρους. Έτσι, στις 11 Νοεμβρίου 2011 δημοσιεύτηκε ο κοινοτικός κανονισμός 1131/2011 (αρμοδιότητας, σε εθνικό επίπεδο, του Γενικού Φημείου του Κράτους), με τον οποίο εγκρίνεται η χρήση γλυκοζιτών στεβιόλης, που εκχυλίζονται από το φυτό στέβια, ως γλυκαντικών σε 31 κατηγορίες τροφίμων. Επισημαίνεται ότι για να είναι δυνατή η παραγωγή και χρήση των γλυκοζιτών στεβιόλης ως πρόσθετου των τροφίμων σε εμπορική κλίμακα, η προαναφερθείσα έγκριση απαιτείται να συμπληρωθεί και με τον καθορισμό των κριτηρίων καθαρότητας. Για τον τελευταίο απομένει η έκδοση σχετικού κοινοτικού κανονισμού, που αναμένεται να γίνει το 2012 και θα περιλαμβάνει τα κριτήρια καθαρότητας όλων των πρόσθετων των τροφίμων συμπεριλαμβανομένων και των γλυκαντικών. Συμπληρωματικά

σημειώνεται ότι η χρήση της στέβιας ως έχει ή με τη μορφή αποξηραμένων φύλλων, δεν είναι επιτρεπτή προς το παρόν λόγω μη έγκρισής της γι' αυτό το σκοπό. Σύμφωνα με το Γενικό Χημείο του Κράτους η διαδικασία της έγκρισης θα απαιτήσει εύλογο χρόνο, ενδεικτικά δε αναφέρεται ότι αιτήσεις ενδιαφερομένων βρίσκονται από ετών στο στάδιο της εξέτασης από τις υπηρεσίες της Ε. Επιτροπής. Προς το παρόν η στέβια δεν υπάγεται σε Κοινή Οργάνωση Αγοράς της Ε. Ένωσης, ούτε προβλέπεται για αυτήν συνδεδεμένη ενίσχυση από τα κονδύλια του γνωστού ως Α΄ Πυλώνα της κοινοτικής χρηματοδότησης. Στα πλαίσια της στήριξης-προώθησης καινοτόμων καλλιεργειών οι υπηρεσίες του ΤΠ.Α.Α.Σ. διερευνούν τη δυνατότητα ένταξης της καλλιέργειας σε προγράμματα του Β΄ πυλώνα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (Π.Α.Α) για την επερχόμενη νέα προγραμματική περίοδο από το 2014.

4.6 ΑΛΛΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

Εκτός από τις ανωτέρω καλλιέργειες υπάρχουν ακόμα κάποιες οι οποίες συγκεντρώνουν όλα εκείνα τα στοιχεία για να χαρακτηριστούν ως εναλλακτικές και είναι άξιες αναφοράς. Είναι εκείνες οι καλλιέργειες που πολλοί ονομάζουν ενεργειακές και συνδέονται άμεσα με την παραγωγή βιοκαυσίμων.

Τι είναι όμως τα βιοκαύσιμα; Στη μέση και στα τέλη της δεκαετίας του 1970, η κρίση στις τιμές του πετρελαίου είχε προκαλέσει αυξημένο ενδιαφέρον για την χρήση εναλλακτικών-ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με έμφαση μάλιστα στην αξιοποίηση φυτικής βιομάζας ως πρώτης ύλης για την παραγωγή βιοκαυσίμων. Αργότερα με την σταθεροποίηση των τιμών του πετρελαίου πολλές μελέτες για την ενεργειακή αξιοποίηση καλλιεργειών έμειναν είτε ανολοκλήρωτες είτε ολοκληρώθηκαν και έμειναν αναξιποίητες.

Ανεξάρτητα όμως από την όποια εξέλιξη στο θέμα των τιμών του εισαγόμενου αργού πετρελαίου, με δεδομένο ότι η κύρια στόχευση πλέον αφορά στην περιβαλλοντική προστασία, οι προσπάθειες αποτελεσματικής παραγωγής βιοκαυσίμων από φυτική βιομάζα αναμένεται να συνεχισθούν και μάλιστα με εντατικότερο ρυθμό. Η Ε.Ε. προσανατολίζεται στην ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και στην αύξηση του ποσοστού τους στη συνολική κατανάλωση ενέργειας από τα κράτη μέλη της.

ΦΥΤΙΚΗ ΒΙΟΜΑΖΑ

Η φυτική βιομάζα παράγεται με τη φωτοσύνθεση, μια διαδικασία που συμβαίνει αποκλειστικά στα φυτά και που εκμεταλλεύεται την απεριόριστα διαθέσιμη ηλιακή ακτινοβολία. Κατά τη φωτοσύνθεση, τα φυτά συνδυάζουν το διοξείδιο του άνθρακα της ατμόσφαιρας με νερό από το έδαφος για να σχηματίσουν υδατάνθρακες που αποτελούν του δομικούς λίθους της βιομάζας. Η ηλιακή ενέργεια που οδηγεί τη φωτοσύνθεση, αποθηκεύεται στους χημικούς δεσμούς των υδατανθράκων και άλλων μορίων που περιέχονται στη βιομάζα επιτρέποντάς της να αξιοποιηθεί με τους τρόπους που προαναφέρθηκαν.

Είναι γνωστό ότι το ξύλο των δένδρων υπήρξε η μεγαλύτερη πηγή βιοενέργειας που χρησιμοποιήθηκε από την ανθρωπότητα για παραγωγή θερμότητας επί χιλιάδες χρόνια. Η απευθείας καύση του ξύλου παράγει πενταπλάσια ενέργεια από αυτή που καταναλώθηκε για την παραγωγή του, ενώ είναι γενικότερα γνωστό ότι η προσφορότερη εκμετάλλευση της βιομάζας από την άποψη του ενεργειακού ισοζυγίου είναι υπό τη μορφή στερεού καύσιμου. Όμως, το ιδιαίτερα αυξημένο ενδιαφέρον για αξιοποίησή της στην παραγωγή βιοκαυσίμων για τις μεταφορές, οφείλεται στο γεγονός ότι, σε αντίθεση με τις άλλες ΑΠΕ, μόνο η βιομάζα μπορεί να μετατραπεί απευθείας σε αυτού του είδους τα βιοκαύσιμα και να ικανοποιήσει τις επιτακτικές ανάγκες όπως έχουν ήδη αναφερθεί. Τα πλέον σημαντικά υγρά βιοκαύσιμα είναι το βιοντίζελ και η βιοαιθανόλη που χρησιμοποιούνται σε ορισμένη

Οι κύριες μορφές αξιοποιήσιμης βιομάζας είναι α) η παραγόμενη από τις **ενεργειακές καλλιέργειες** (συμβατικές ή αμιγείς) γεωργικών και δασικών ειδών, β) τα υπολείμματα των καλλιεργειών αυτών καθώς και των σχετικών βιομηχανιών, γ) τα διάφορα ζωικά και βιομηχανικά απόβλητα, δ) οι υδρόβιοι φυτικοί οργανισμοί (φύκη) και ε) το οργανικό κλάσμα των αστικών αποβλήτων. Στην παρούσα φάση μας ενδιαφέρει η βιομάζα παραγόμενη από ενεργειακές καλλιέργειες.

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

Αμιγώς ενεργειακές καλλιέργειες είναι οι καλλιέργειες που περιλαμβάνουν φυτά βιομάζας (πχ. μίσχανθος, ινώδες σόργο, ιτιά), η οποία αξιοποιείται εξ ολοκλήρου για την παραγωγή διάφορων μορφών ενέργειας. Μέχρι πρόσφατα, η βιομάζα αξιοποιούνταν σχεδόν αποκλειστικά ως στερεό ή αέριο βιοκαύσιμο για παραγωγή ή/και συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρικής ενέργειας. Λόγω των επιτακτικών αναγκών παραγωγής

βιοκαυσίμων για τις μεταφορές, και χάρη στην αλματώδη ανάπτυξη νέων τεχνολογιών μετατροπής, η αξιοποίηση της λιγνοκυτταρινούχου βιομάζας στρέφεται ήδη και προς την παραγωγή υγρών **βιοκαυσίμων δεύτερης γενιάς**. Τα υγρά αυτά βιοκαύσιμα παράγονται ήδη σε μικρής κλίμακας βιομηχανικό επίπεδο και η οικονομική βιωσιμότητά τους αναμένεται να επιτευχθεί στα επόμενα 5-10 χρόνια.

Παρακάτω παρατίθεται πίνακας με τα πιο γνωστά ενεργειακά φυτά και τα προϊόντα βιοκαυσίμων που μπορεί να παράγει το καθένα:

Πίνακας 4. Ενεργειακές Καλλιέργειες και Παράγωγα Προϊόντα¹⁰

Ενεργειακές Καλλιέργειες	Προϊόντα
Ελαιούχοι σπόροι Ηλίανθος, Ελαιοκράμβη, Ρετινολαδιά, Jatropha.	Βιοντίζελ
Αμυλούχα φυτά Αραβόσιτος– Μικρά σιτηρά, Καρποδοτικό, σόργο	Βιοαιθανόλη
Ζαχαρούχα Ζαχαρότευτλα, Γλυκό σόργο	Βιοαιθανόλη
Φυτά βιομάζας Γεωργικά Μίσχανθος, Switchgrass, Καλάμι, Ινώδες σόργο, Αγριαγκινάρα Δασικά Ιτιά, Ευκάλυπτος, Ψευδακακία, Λεύκη	Στερεά βιοκαύσιμα και Βιοκαύσιμα 2^{ης} γενιάς

¹⁰ Βλ. Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, *Ενεργειακές Καλλιέργειες Βιοκαύσιμα*, Αθήνα 2008

5. Η Κ.Α.Π. (ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ) ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ Ε.Ε.

Από της απαρχές ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (πρόδρομο της Ευρωπαϊκής Ένωσης) το 1957 με την Συνθήκη της Ρώμης, γεννήθηκε η ανάγκη για κοινές πολιτικές σε βασικούς τομείς της οικονομίας ανάμεσα στις χώρες που συμμετείχαν σε αυτή την κοινότητα. Η πρώτη κοινή πολιτική της Κοινότητας ήταν η Κ.Α.Π. (Κοινή Αγροτική Πολιτική) ή Κ.Γ.Π. (Κοινή Γεωργική Πολιτική) και για χρόνια αποτέλεσε την μόνη ενοποιημένη πολιτική. Βέβαια οι μνήμες από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν ακόμα νωπές και η επισιτιστική ασφάλεια ήταν ίσως το πρώτο μέλημα των ιδρυτών και ιθυνόντων της Κοινότητας. Έτσι οργανώθηκε και αναπτύχθηκε ο αγροτικός τομέας της μετέπειτα Ε.Ε., με την Κ.Α.Π. να διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο και να μεταβάλλει τους στόχους της ανάλογα με τις ιδιαίτερες κάθε φορά συνθήκες.

Οι γενικές αρχές της Κ.Α.Π. υπαγόρευαν τη θέσπιση ενός συστήματος που θα εξασφάλιζε την ελεύθερη κυκλοφορία των γεωργικών προϊόντων στην εσωτερική αγορά και την εφαρμογή Κοινού Εξωτερικού Δασμολογίου στο εμπόριο των γεωργικών προϊόντων με τρίτες χώρες. Οι δε ειδικοί κανόνες ανταγωνισμού προέκυψαν από την ανάγκη υιοθέτησης κοινών μέτρων απαραίτητων για την αποτελεσματικότερη στήριξη των γεωργικών εισοδημάτων και την προστασία των γεωργικών αγορών από αποσταθεροποιητικούς εξω-κοινοτικούς παράγοντες. Αυτός ο συνδυασμός των γενικών αρχών και των ειδικών μέτρων αποτέλεσε τη βάση της ΚΑΠ, η θέσπιση της οποίας έμελλε να παίξει καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση και ανάπτυξη ολόκληρης της Ένωσης και των ενωσιακών θεσμών¹¹.

5.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ¹²

Το 1962 γεννιέται επίσημα η Κοινή Αγροτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Στόχος της πολιτικής αυτής αρχικά ήταν η επισιτιστική ασφάλεια των Μελών της Κοινότητας, με κύρια στοιχεία εφαρμογής τις εγγυημένες τιμές για τους αγρότες και την από κοινού χρηματοδότηση για την ανάπτυξη της γεωργίας. Αρχιτέκτονας της Κ.Α.Π. θεωρείται ο Σίκο Μάνσχολτ ο οποίος ήταν ένας Ολλανδός αγρότης και πολιτικός.

---

¹¹ Βλ. Παύλος Δ. Πέζαρος, άρθρο που δημοσιεύτηκε στην Τριμηνιαία Πολιτική & Οικονομική Επιθεώρηση «Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική», εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, τ. 21-22, σελ 182-198, 2011

¹² Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης, *Κοινή Γεωργική Πολιτική Μία ιστορία που συνεχίζεται*, Υπηρεσία έκδοσης Ε.Ε., 2012

Εφάρμοσε πειραματικά τα κύρια στοιχεία της, με βάση τις εγγυημένες τιμές και την από κοινού χρηματοδότηση από τις χώρες μέλη, έπειτα από μαραθώνιες διαπραγματεύσεις που ολοκληρώθηκαν το 1962.

Την δεκαετία του 1970 και ενώ εφαρμοζόταν ακόμα η Κ.Α.Π., οι αγρότες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έφτασαν στο σημείο να παράγουν περισσότερα τρόφιμα από όσα ήταν αναγκαία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα δαπανηρά και ενοχλητικά από πολιτικής άποψης πλεονάσματα. Την δεκαετία του 1980, μέσω της Κ.Α.Π. επιβλήθηκαν μέτρα ώστε παραγωγή και ζήτηση να έρθουν σε μία ισορροπία. Το 1984 επιβλήθηκαν ποσοστώσεις στην παραγωγή γαλακτοκομικών ως μέτρο για τον περιορισμό των πλεονασμάτων. Το 1992 στο πλαίσιο μιας ριζικής μεταρρύθμισης της ανωτέρω πολιτικής, η Ε.Ε. αποφασίζει να μεταστραφεί από τη στήριξη της αγοράς στη στήριξη του παραγωγού. Επίσης την ίδια χρονιά μετά τη Διάσκεψη για το περιβάλλον, που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο ντε Τζανέιρο, η Ε.Ε. υιοθετεί την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της πολιτικής της.

Από την δεκαετία του 1990 και έπειτα η Κ.Α.Π. προσανατολίζεται στην ποιότητα των τροφίμων, στην αγροτική ανάπτυξη και στην οικολογία συνεχίζοντας με αλληπάλλληλες μεταρρυθμίσεις. Στα μέσα της δεκαετίας του 2000 Η ΕΕ γίνεται ο μεγαλύτερος εισαγωγέας γεωργικών προϊόντων από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Το 2003 μία μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. αποσυνδέει σταδιακά τις επιδοτήσεις από την παραγωγή προσανατολίζοντας τους αγρότες στην αγορά. Ο γεωργικός πληθυσμός της Ε.Ε. διπλασιάζεται μετά τη διεύρυνση το 2004 και το 2007 με δώδεκα νέες χώρες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση πλέον αριθμεί 27 μέλη και πάνω από 500 εκατομμύρια πολίτες. Ταυτόχρονα, αλλάζει και το γεωργικό και αγροτικό τοπίο της Ε.Ε..

Σήμερα η Κ.Α.Π. συνεχίζει το έργο της έχοντας πλέον επικεντρώσει το ενδιαφέρον της, στην προστασία του περιβάλλοντος και στην αντιμετώπιση του προβλήματος της αλλαγής των κλιματολογικών συνθηκών στην Ευρώπη, ενθαρρύνοντας την βιολογική γεωργία και κατ' επέκταση την αειφόρο ανάπτυξη. Η Κ.Α.Π. εστίασε επίσης εκ νέου στην ποιότητα εφαρμόζοντας πλέον τα υψηλότερα πρότυπα ποιότητας και παραγωγής, καθώς και αυστηρούς ελέγχους της υγείας των φυτών και των ζώων.

Μελλοντικά η Κ.Α.Π. θα συνεχίσει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αγροτική ανάπτυξη, μέσα από συνεχείς μεταρρυθμίσεις όπου οι συνθήκες το απαιτούν. Σκοπός της είναι να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις και στις προκλήσεις της σύγχρονης ευρωπαϊκής γεωργίας. Βασικοί στόχοι θα είναι η επίτευξη μιας πολιτικής περισσότερο οικολογικής,

δίκαιης και αποδοτικής. Η ευρωπαϊκή γεωργία χρειάζεται να αυξήσει την ανταγωνιστικότητά της, τόσο από οικονομική όσο και από οικολογική άποψη.

5.2 ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ Κ.Α.Π.

Οι στόχοι της Κ.Α.Π., όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, μεταβάλλονταν όλα αυτά τα χρόνια της εφαρμογής της και προσαρμόζονταν στις ιδιαίτερες απαιτήσεις της κάθε εποχής. Αυτός ίσως είναι και ο κυριότερος λόγος των πολλών μεταρρυθμίσεων που υπέστη η πολιτική αυτή από την έναρξη εφαρμογής της το 1962 έως σήμερα.

Στο άρθρο 39 της Συνθήκης της Ρώμης (1957) όπως μετονομάστηκε σε άρθρο 33 της Συνθήκης της Λισαβόνας (2007) διατυπώνονται οι πέντε αρχικοί στόχοι της Κ.Α.Π. οι οποίοι ισχύουν έως σήμερα αφού δεν έχουν καταργηθεί, τροποποιηθεί ή αντικατασταθεί και είναι οι παρακάτω:

ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ Κ.Α.Π. (Συνθήκη της Ρώμης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας)

- i. να αυξάνει τη παραγωγικότητα της γεωργίας με την ανάπτυξη της τεχνικής προόδου, με την εξασφάλιση της αρίστης χρησιμοποιήσεως των συντελεστών παραγωγής, ιδίως του εργατικού δυναμικού.
- ii. να εξασφαλίζει ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο στο γεωργικό πληθυσμό.
- iii. να σταθεροποιεί τις αγορές.
- iv. να εξασφαλίζει τον εφοδιασμό.
- v. να διασφαλίζει λογικές τιμές στους καταναλωτές.

Οι παραπάνω στόχοι είναι βέβαιο ότι εδώ και πενήντα περίπου χρόνια που εφαρμόζονται έχουν επιτευχθεί. Με τις διάφορες μεταρρυθμίσεις στην Κ.Α.Π. αντιμετωπίζονταν όλα αυτά τα χρόνια προβλήματα που προέκυπταν από την άσκηση της πολιτικής και μεταβάλλονταν ο προσανατολισμός της ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες. Για παράδειγμα, όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, το 1992 η Κ.Α.Π. μετέστρεψε το ενδιαφέρον της από την στήριξη στην αγορά στην στήριξη στον παραγωγό.

Ενώ αργότερα το 2003 στα πλαίσια μεταρρύθμισης της Κ.Α.Π. αποσυνδέθηκαν σταδιακά οι επιδοτήσεις από την παραγωγή προσανατολίζοντας τους αγρότες στην αγορά.

Μία ουσιαστική μεταρρύθμιση και αναθεώρηση στόχων είναι πλέον επιβεβλημένη ώστε η Κ.Α.Π. να συνεχίσει να διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο και στην μελλοντική αγροτική ανάπτυξη της Ε.Ε.. Ήδη από τις 12 Οκτωβρίου 2011 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε ένα σχέδιο δέκα σημείων¹³ για την μεταρρύθμιση της Κ.Γ.Π. που περιλαμβάνει τις εξής προτάσεις :

- 1) Καλύτερα στοχευμένη εισοδηματική στήριξη για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης.
- 2) Εργαλεία για τη διαχείριση κρίσεων τα οποία ανταποκρίνονται καλύτερα στις νέες οικονομικές προκλήσεις.
- 3) Μια «οικολογική» πληρωμή για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση της παραγωγικότητας και των οικοσυστημάτων.
- 4) Πρόσθετες επενδύσεις στην έρευνα και την Καινοτομία.
- 5) Μια περισσότερο ανταγωνιστική και ισορροπημένη διατροφική αλυσίδα.
- 6) Ενθάρρυνση γεωργοπεριβαλλοντικών Πρωτοβουλιών.
- 7) Διευκόλυνση της εγκατάστασης των νέων Αγροτών.
- 8) Τόνωση της αγροτικής απασχόλησης και Επιχειρηματικότητας.
- 9) Καλύτερη διαχείριση ευαίσθητων περιοχών.
- 10) Μια πιο απλή και αποδοτική Κ.Γ.Π..

Βρισκόμαστε στο τέλος περίπου της περιόδου 2007-2013 της Κ.Α.Π. που ήδη βρίσκεται σε εφαρμογή. Είναι μία μεταβατική περίοδος όπου αναμένονται εξελίξεις για την επόμενη φάση (2014-2020) της αγροτικής πολιτικής της Ε.Ε.. Όπως αναφέρθηκε η μεταρρύθμιση και ο επανακαθορισμός των στόχων της Κ.Α.Π. είναι επιβεβλημένοι. Παράγοντας που θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις είναι το ποσοστό χρηματοδότησης της Κ.Α.Π. από τον προϋπολογισμό της Ε.Ε.

5.3 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ Κ.Α.Π.

Η Ελλάδα ως Κράτος Μέλος της Ε.Ε. είναι υποχρεωμένη να ακολουθεί την Κοινή Αγροτική Πολιτική που χαράσσεται στις Βρυξέλες από την Ένωση. Η σχέση της Κ.Α.Π. με την

---

¹³ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης, *Κοινή Γεωργική Πολιτική Μία ιστορία που συνεχίζεται*, Υπηρεσία έκδοσης Ε.Ε., 2012

Ελληνική Γεωργία ήταν πολλές φορές επίπονη και αντιφατική. Ίσως οι αγρότες στην Ελλάδα δεν ήταν ακόμα έτοιμοι να δεχτούν τις πολιτικές της Ε.Ε. πάνω σε θέματα που τους αφορούσαν άμεσα και με άμεσο αντίκτυπο στο εισόδημα τους.

Η ενσωμάτωση αυτής της πολιτικής από την Ελλάδα είχε πρωτίστως θετικά αποτελέσματα, τόσο οικονομικά όσο και θεσμικά, αλλά μακροχρόνια δημιούργησε και αρνητικά όπως στρεβλώσεις στην ανασύνθεση της παραγωγικής βάσης, απομόνωση των παραγωγών από τις δυνάμεις της αγοράς και τάσεις αύξησης του εμπορικού ελλείμματος.

Η παραγωγή γεωργικών αγαθών στην Ελλάδα αποτελούσε το 2,7%¹⁴ της συνολικής παραγωγής γεωργικών αγαθών της Ε.Ε. 27. Οι δαπάνες της Κ.Α.Π. για την Ελληνική γεωργία, σύμφωνα με στοιχεία της EUROSTAT, κατά το έτος 2010 ανήλθαν στο ύψος των 3. 092. 224. 582 €¹⁵, στα πλαίσια αυτά δόθηκαν για άμεσες πληρωμές δόθηκαν 2. 353. 700. 607 €, για μέτρα αγοράς 72. 955. 790 € και για την αγροτική ανάπτυξη 665. 568. 186 €. Η χώρα μας κατέχει την 7^η θέση στο σχετικό πίνακα με τις δαπάνες της Κ.Α.Π. στην Ε.Ε. 27, την πρώτη θέση κατέχει η Γαλλία και ακολουθεί η Ισπανία και η Γερμανία.

Στα πλαίσια της Κ.Α.Π. η Ελλάδα πρέπει να υποστηρίξει τις θέσεις της ζητώντας την συνέχιση της χρηματοδότησης της αγροτικής ανάπτυξης μέσω της πολιτικής αυτής, την μείωση των εισαγόμενων αγροτικών προϊόντων και κατ' επέκταση την εξισορρόπηση του Εμπορικού της Ελλείμματος. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο του αντιπροέδρου της ΠΑΣΕΓΕΣ κ. Κώστα Σκιαδά στον ισότοπο της Συνομοσπονδίας «Αναφορικά με τον κοινοτικό Προϋπολογισμό είναι γνωστό ότι η αρχική πρόταση της Επιτροπής καθόριζε τον κοινοτικό προϋπολογισμό την επταετία 2014-2020 στα 1.033 δισ. ευρώ σε πιστώσεις και 987 δισ. ευρώ σε πληρωμές. Το πρώτο "κούρεμα" στην πρόταση της Επιτροπής το έκανε η Κυπριακή Προεδρία το Νοέμβριο '12, υποβάλλοντας συμβιβαστική πρόταση για μείωση κατά 50 δισ. ευρώ, για να ακολουθήσει δεύτερο "κούρεμα" από τον κ. Βαν Ρόμπεϊ με την πρώτη συμβιβαστική του πρόταση (Δεκέμβριος '12) για μείωση 75 δισ. ευρώ,.....Μέχρι στιγμής δεν φαίνεται πνεύμα συμβιβασμού από κανέναν, μια που τα Κράτη-Μέλη διατηρούν τις θέσεις τους με πιο αδιάλλακτη στάση αυτή του κ. Κάμερον, ο οποίος προτείνει ριζικές μειώσεις στον προϋπολογισμό κυρίως σε βάρος των άμεσων ενισχύσεων της ΚΑΠ, την ίδια ώρα που η Επιτροπή και Κοινοβούλιο δεν αποδέχονται αυτές τις μειώσεις, τονίζοντας ότι

¹⁴ Βλ. Eurostat, *Οικονομικοί Λογαριασμοί για την Γεωργία (αξίες σε τρέχουσες τιμές παραγωγού)*, Μάρτιος 2012

¹⁵ Βλ. European Commission, *Agricultural Policy Perspectives Member States factsheets*, November 2012

"δε γίνεται περισσότερη Ευρώπη με λιγότερα χρήματα". Η Ελλάδα φαίνεται ότι θα είναι από τους χαμένους της υπόθεσης, μια που η μείωση των κονδυλίων για την περίοδο 2014-2020 φαίνεται αναπόφευκτη. Οι μεγάλες απώλειες θα αφορούν το Ταμείο Συνοχής και το Β΄ πυλώνα της ΚΑΠ, γιατί η περίοδος αναφοράς για την κατανομή είναι το ΑΕΠ της τριετίας 2007-2009»¹⁶.

Παρόλα αυτά προοπτικές υπάρχουν για την Ελληνική Γεωργία με την έναρξη της νέας περιόδου για τα προγράμματα της Κ.Α.Π. (2014-2020). Βέβαια ο αγροτικός τομέας και κατ'επέκταση το κράτος θα πρέπει να επισημάνουν όσο το δυνατό γρηγορότερα τα προβλήματα που έχουν προκύψει από την έως σήμερα εφαρμογή της πολιτικής ώστε να μην επαναληφθούν. Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσαν να επισημανθούν κάποια θέματα¹⁷, τα οποία εγείρουν την προσοχή της πολιτικής ηγεσίας της χώρας. Αρχικά το ενδεχόμενο γενίκευσης της συγχρηματοδότησης του Α΄ Πυλώνα μετά το 2013, θέμα το οποίο εγείρει σκέψης για εθνικοποίηση της Κ.Α.Π.. Σε κάθε περίπτωση η συγχρηματοδότηση θα έχει άμεσες δημοσιονομικές συνέπειες για το κράτος. Έπειτα γίνεται σαφές ότι με την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. γίνεται αποτελεσματικότερη η ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει η Ελληνική Γεωργία. Φυσικά πολλά για την Ελληνική Γεωργία θα εξαρτηθούν από την μορφή και το περιεχόμενο που θα λάβουν οι δημοσιονομικές προοπτικές της Κ.Α.Π. μετά το 2013. Επίσης θα πρέπει να προσεχθούν και οι επιπτώσεις που μπορεί να δημιουργηθούν από μία επικείμενη συμφωνία της Ε.Ε. με το Π.Ο.Ε. (Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου). Το σοβαρότερο αποτέλεσμα θα είναι μία νέα αύξηση στις εισαγωγές αγροτικών προϊόντων από τρίτες χώρες. Τέλος, επισημαίνεται η επιτακτική ανάγκη διαμόρφωσης μιας συγκροτημένης Εθνικής Στρατηγικής αειφόρου ανάπτυξης για μια μελλοντική γεωργία χωρίς το δεκανίκι των επιδοτήσεων στο (όχι και πολύ) απώτερο μέλλον.

---

¹⁶ Βλ. <http://www.paseges.gr/el/news/Koinotikos-proyprologismos-kai-nea-KAP-2014-2020>

¹⁷ Βλ. Παύλος Δ. Πέζαρος, άρθρο που δημοσιεύτηκε στην Τριμηνιαία Πολιτική & Οικονομική Επιθεώρηση «Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική», εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, τ. 21-22, σελ 182-198, 2011

6. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ

Η αγορά των εναλλακτικών καλλιεργειών στην Ελλάδα είναι σχετικά καινούργια και τα χαρακτηριστικά της μεταβάλλονται συχνότερα από άλλες αγορές. Έχει δυσδιάκριτο μέγεθος τόσο όσον αφορά τον αριθμό των παραγωγών και των διανομέων αλλά και όσον αφορά τον αριθμό των καταναλωτών. Ωστόσο υπήρξαν άνθρωποι που τόλμησαν να επενδύσουν σε αυτή την αγορά νωρίς και θεωρούνται επιτυχημένοι. Βασικό τους χαρακτηριστικό η διορατικότητα και οι γνώσεις Μάρκετινγκ που κατείχαν.

Ο σύγχρονος Έλληνας αγρότης – επιχειρηματίας για να ανταπεξέλθει σε αυτό το συνεχώς μεταβαλλόμενο επιχειρηματικό περιβάλλον του τομέα της γεωργίας, θα πρέπει να είναι γνώστης τουλάχιστον βασικών αρχών του μάρκετινγκ και να έχει τις δεξιότητες ώστε αυτές τις αρχές να τις εφαρμόζει. Ο αγρότης - επιχειρηματίας θα πρέπει να αντιλαμβάνεται τις μεταβολές στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον, να αξιολογεί τις πληροφορίες που δέχεται από πολλές πηγές και να λαμβάνει σε συνεχή βάση σωστές αποφάσεις για την επιχείρησή του. Το μάρκετινγκ με τα εργαλεία που διαθέτει συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση. Γι αυτό το λόγο επιβεβλημένη είναι μία αναφορά στο Μάρκετινγκ Αγροτικών Προϊόντων και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του.

6.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Το Μάρκετινγκ Αγροτικών Προϊόντων ασχολείται με ολόκληρη δέσμη σπουδαιότατων οικονομικών δραστηριοτήτων (τυποποίηση, συσκευασία, ταυτοποίηση, μεταποίηση, αποθήκευση, μεταφορές, έρευνα αγοράς, διαφήμιση, τιμολόγηση, πώληση κ.ά.) των αγροτικών προϊόντων που πραγματοποιούνται από τη στιγμή που τα αγροτικά προϊόντα παραλαμβάνονται από τα χέρια των παραγωγών έως τη στιγμή που παραδίδονται στα χέρια των καταναλωτών καθώς και με την καθοδήγηση της αγροτικής παραγωγής προς εκείνα τα προϊόντα που ζητά η αγορά.¹⁸

Το μάρκετινγκ των γεωργικών προϊόντων αποτελεί ένα ιδιαίτερο κλάδο, ο οποίος παρουσιάζει σημαντικές διαφορές από τους υπόλοιπους κλάδους του μάρκετινγκ.

---

¹⁸ Βλ. Χρήστος Θ. Καμενίδης, *Μάρκετινγκ Αγροτικών Προϊόντων*, Εκδόσεις Κυριακίδη, Δεκέμβριος 2010

Οι διαφορές¹⁹ αυτές οφείλονται κυρίως:

- στο βιολογικό χαρακτήρα της πρωτογενούς παραγωγής (εξάρτηση από φυσικούς παράγοντες, εποχικότητα κ.λπ.),
- στα χαρακτηριστικά των πρωτογενών προϊόντων, τα οποία είναι συνήθως ευπαθή, ογκώδη και ποιοτικώς ανομοιογενή,
- στα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του αγροτικού τομέα, όπως πολλές μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις με πολυτεμαχισμένο κλήρο κ.λπ.
- στον προορισμό των περισσότερων πρωτογενών προϊόντων, που χρησιμοποιούνται ως επί το πλείστον ως πρώτη ύλη για τις βιομηχανίες τροφίμων, κλωστοϋφαντουργίας, καπνού κ.ο.κ.,
- στην περιορισμένη συμμετοχή του αγροτικού πληθυσμού στους ενδιάμεσους τομείς της μεταποίησης και εμπορίας και
- την εξάρτηση της διάθεσης από τρίτους φορείς.

Η αγορά των εναλλακτικών καλλιεργειών, έτσι όπως παρουσιάστηκαν αυτές οι καλλιέργειες στο κεφάλαιο 3, δεν περιλαμβάνει μόνο καλλιέργειες αγροτικών προϊόντων διατροφής. Περιλαμβάνει προϊόντα που χρησιμοποιούνται στην φαρμακευτική (βλ. Αλόη) αλλά και τις ενεργειακές καλλιέργειες που έχουν ως παράγωγα τα βιοκάυσιμα και άλλα προϊόντα χρήσιμα στην παραγωγή ενέργειας. Εκεί το μάρκετινγκ διαφοροποιείται από αυτό των αγροτικών προϊόντων διατροφής, έχοντας πάντα όμως ως βάση, τις γενικές αρχές του μάρκετινγκ για τα αγροτικά προϊόντα αφού προέρχονται από την γεωργία. Έτσι ο όρος μάρκετινγκ αγροτικών προϊόντων περιλαμβάνει όλα εκείνα τα παράγωγα που προέρχονται από τις αγροτικές καλλιέργειες και όχι μόνο τα προϊόντα διατροφής.

Το μάρκετινγκ, προκειμένου να συμμετάσχει στην επίτευξη του γενικού στόχου μιας επιχείρησης που καθορίζεται από την διεύθυνση (ή τον επικεφαλής της επιχείρησης για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις) , αναλαμβάνει συχνά το καθήκον της επίτευξης κάποιων στόχων αγοράς. Οι στόχοι αυτοί ορίζονται ως όγκοι πωλήσεων, οι οποίοι παράγουν περιθώρια κέρδους που συνεισφέρουν στα γενικά έξοδα της οργάνωσης. Προκειμένου να επιτύχει κανείς αυτό το είδος στόχου, μπορεί να χρησιμοποιήσει όχι μόνο μία – αυτό είναι σπάνιο – αλλά πολλές στρατηγικές.²⁰

¹⁹ Βλ. <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C126/76/624,2216/>

²⁰ Βλ. Philippe Aurier – Lucie Sirieix, *Μάρκετινγκ Αγροτικών Προϊόντων και Τροφίμων*, Εκδόσεις Προπομπός 2010.

Πόσοι παραγωγοί όμως εφαρμόζουν τέτοιου είδους στρατηγικές; Μάλλον ελάχιστοι κρίνοντας από την ποικιλία των αγροτικών προϊόντων που παράγονται στην Ελλάδα σήμερα. Οι παραγωγοί γεωργικών προϊόντων είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι με τις καλλιέργειες που εδώ και δεκαετίας καλλιεργούσε η οικογένειά τους. Αυτές οι καλλιέργειες ήταν κάποτε προσοδοφόρες αλλά με τα σημερινά δεδομένα θεωρούνται παρωχημένες. Μεταβολές τόσο στις διατροφικές μας συνήθειες αλλά και στον τομέα της ενέργειας, επιβάλλουν την εφαρμογή στρατηγικών που θα αποσυνδέσουν τους αγρότες σήμερα από τις στείρες παραδοσιακές καλλιέργειες σε νέες πιο προσοδοφόρες.

Κρίνοντας από όσα συμβαίνουν αυτή τη στιγμή στον αγροτικό τομέα (αποσύνδεση των επιδοτήσεων – ενισχύσεων από την παραγωγή, στροφή στην αειφόρο ανάπτυξη, αυστηρότεροι περιβαλλοντικοί όροι στην Γεωργία, αγροτική ανάπτυξη με σεβασμό προς το περιβάλλον και όλα αυτά στα πλαίσια της νέας Κ.Α.Π.) δεν υπάρχουν περιθώρια πλέον για στασιμότητα. Πιθανόν όποιος δεν ακολουθήσει τις εξελίξεις να αναγκαστεί να εγκαταλείψει τις καλλιέργειες. Για τον λόγο αυτό είναι αναγκαία η χάραξη μιας ή περισσότερων στρατηγικών με την βοήθεια του μάρκετινγκ, ώστε ο παραγωγός να επιλέξει την κατάλληλη καλλιέργεια που θα ακολουθήσει.

Φυσικά το μάρκετινγκ δεν έχει εφαρμογή μόνο στην επιλογή της καλλιέργειας, αλλά και σε όλα τα επίπεδα που αφορούν την τυποποίηση, συσκευασία, ταυτοποίηση, τιμολόγηση, μεταποίηση, αποθήκευση, μεταφορά, έρευνα αγοράς, προώθηση και πώληση του προϊόντος. Εφαρμογές, που θα αναφερθούν παρακάτω και έχουν σχέση με τα αγροτικά προϊόντα.

6.2 ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΣΤΙΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

Στο γενικότερο πλαίσιο των αγροτικών προϊόντων εντάσσονται και τα προϊόντα των εναλλακτικών καλλιεργειών. Οι εφαρμογές του μάρκετινγκ σε αυτά τα προϊόντα είναι κοινές με αυτές που χρησιμοποιούνται για όλα τα αγροτικά προϊόντα. Παρακάτω δίδονται ορισμένα παραδείγματα σχετικά με τις εφαρμογές που έχουν κάποιες από τις λειτουργίες του μάρκετινγκ στις εναλλακτικές καλλιέργειες

Οι λειτουργίες της τυποποίησης, συσκευασίας, ταυτοποίησης, μεταποίησης, προσδιορίζουν το εμπορικό προϊόν το οποίο προκύπτει από το φυσικό προϊόν. Με λίγα λόγια είναι το προϊόν που θα συναντήσει τον τελικό καταναλωτή. Όλες αυτές οι λειτουργίες

του μάρκετινγκ έχουν σαν στόχο να δημιουργήσουν έναν ελκυστικό προϊόν για τον καταναλωτή.

Υπάρχουν σήμερα προϊόντα που προέρχονται από τις εναλλακτικές καλλιέργειες και κυκλοφορούν στο εμπόριο τυποποιημένα, μεταποιημένα σε συσκευασία και τους έχει δοθεί κάποια ταυτότητα. Όλες αυτές οι λειτουργίες διαμορφώθηκαν κάτω από το πρίσμα του μάρκετινγκ με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί το τελικό (συνολικό) προϊόν.

Οι λειτουργίες της αποθήκευσης και μεταφοράς όσων αφορά το μάρκετινγκ, διαδραματίζουν σημαντικότατο ρόλο στην περίπτωση των αγροτικών προϊόντων. Εάν λάβουμε υπ' όψιν ότι τα αγροτικά προϊόντα είναι στην πλειονότητα τους ευπαθή τότε μπορούμε να αντιληφθούμε πόσο σημαντικές είναι αυτές οι δύο λειτουργίες. Η επιλογή του τρόπου διακίνησης πρέπει να πραγματοποιηθεί με γνώμονα των ειδικών χαρακτηριστικών των προϊόντων αυτών. Η μεταφορά πρέπει να γίνεται κάτω από ειδικές συνθήκες (μεταφορά σε ψυγεία, όπου είναι αναγκαίο), καθώς επίσης και η αποθήκευση. Η μεταφορά πρέπει να γίνεται έγκαιρα, να είναι χαμηλού κόστους και χωρίς ποιοτικές και ποσοτικές απώλειες.

Συνήθως πολλά από τα προϊόντα των εναλλακτικών καλλιεργειών χρήζουν ειδικής μεταχείρισης τόσο κατά την αποθήκευση τους όσο και κατά την μεταφορά τους. Τα βιοκαύσιμα και η βιομάζα, που προέρχονται από τις ενεργειακές καλλιέργειες ύστερα από κατάλληλη επεξεργασία, μεταφέρονται και αποθηκεύονται σε βυτία.

Η διαφήμιση αποτελεί μία παραδοσιακή μορφή προώθησης δηλαδή επικοινωνίας με την αγορά-στόχο, τα αγροτικά προϊόντα δεν αποτελούν εξαίρεση σε αυτό. Στις εναλλακτικές καλλιέργειες, παρόλο που είναι σχετικά νέες ως καλλιέργειες, υπάρχουν πολλά παραδείγματα διαφήμισης κάθε είδους και διάκρισης. Προέκυψε από την ανάγκη ώστε οι καλλιέργειες αυτές και τα προϊόντα που προκύπτουν να γίνουν γρήγορα γνωστά τόσο στους αγρότες που είναι και οι καλλιεργητές, όσο και στους καταναλωτές. Βέβαια σε αυτό συνέβαλλαν και άλλοι τομείς της προώθησης όπως είναι η δημοσιότητα κυρίως μέσα από κάποια άρθρα και η προώθηση πωλήσεων μέσω παρουσιάσεων προϊόντων αλλά και εκθέσεων.

Χαρακτηριστικό άρθρο το οποίο δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα isotimia.gr την 15/01/ 2012: «Πρωταθλητισμό στις αποδόσεις κάνουν οι νέες δυναμικές εναλλακτικές καλλιέργειες. Όπως το ιπποφαές, το μύρτιλλο, το ρόδι, το βατόμουρο, η μαύρη τρούφα, τα σαλιγκάρια, η αλόη βέρα και το ράσμπερι. Δημιουργούνται μοναδικές ευκαιρίες απασχόλησης για χιλιάδες κατοίκους των πόλεων, που αναζητούν επαγγελματική κατεύθυνση, χτυπημένοι από την οικονομική κρίση. Αλλά και για παραδοσιακούς αγρότες, που απομακρύνονται από τις παραδοσιακές καλλιέργειες και από τον βραχνά των επιδοτήσεων. Ήδη, σε περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας δημιουργούνται ροδώνες δίπλα στα φουγάρα της ΔΕΗ, για την παραγωγή του πανάκριβου ροδέλαιου. Και κτήματα με

ΑΡΩΝΙΑ - ARONIA ARONIA MELANOCARPA

Φυτό ιθαγενές της Βορείου Αμερικής το οποίο μελετήθηκε και καλλιεργήθηκε περισσότερο στη Ρωσία, πρώην ΕΣΣΔ, λόγω της ανακάλυψης της ουσίας anthokyanine (ανθοκυανίνη) η οποία προστατεύει τον ανθρώπινο οργανισμό από τη ραδιενέργεια. Τα τελευταία χρόνια η καλλιέργειά της διαδόθηκε και σε πολλές άλλες πρώην ανατολικές χώρες μεταξύ των οποίων και η Βουλγαρία. Η μελανόκαρπη κατατάσσεται στα «υπερ - φρούτα» λόγω και άλλων ισχυρών αντιοξειδωτικών ουσιών που περιέχουν οι καρποί της.

Σε πλήρη ανάπτυξη το φυτό φτάνει τα δυο (2) μέτρα και σπάνια τα τρία (3). Δυνατή ανθεκτική ποικιλία χωρίς ιδιαίτερους εχθρούς, που ανέχεται όλους τους τύπους εδαφών ακόμη και τα πιο φτωχά αλλά καλά στραγγισμένα.

Ανθίζει την άνοιξη όμορφα λευκά άνθη και καρποφορεί το Σεπτέμβριο μαύρους καρπούς, που η συλλογή τους γίνεται με τα χέρια και με εύκολο τρόπο, αφού ένας εργάτης μπορεί να συλλέξει 80 - 90 κιλά την ημέρα.

Οι καρποί της μετά τη συλλογή μπορούν να καταναλωθούν νωποί ή κατεψυγμένοι, σαν χυμός, λικέρ, κρασί ή μαρμελάδα. Το φυτό διατίθεται στο φυτώριό μας.

αγριοαγκινάρες, που θα αντικαταστήσουν τον λιγνίτη στην παραγωγή ρεύματος. Στην Κεντρική Μακεδονία καλλιεργείται το φυτό κενάφ, από το οποίο μπορεί να παραχθούν ποικίλα προϊόντα: από χαρτί και ύφασμα, μέχρι μονωτικά υλικά και καλλυντικά. Ενώ πλέον εξαπλώνεται ραγδαία η καλλιέργεια σπιρουλίνας, του πασίγνωστου πλέον φαρμακευτικού φυτού. Αρκετά πιο νότια, στην Πελοπόννησο, ανακαλύπτουν το ιπποφάες, το φυτό που αναμένεται να πρωταγωνιστήσει τα επόμενα χρόνια. Στην Κρήτη κάνουν χρυσές δουλειές όσοι προτιμούν την καλλιέργεια του σταμναγκαθιού. Στον ακριτικό Έβρο,

καλλιεργούν ηλιάνθους για το τηγάνι αλλά και για βενζίνη, ενώ τα σκόρδα της περιοχής γίνονται ανάρπαστα στο εξωτερικό. Η στέβια μπορεί να αντικαταστήσει τα τεύτλα, η ελαιοκράμβη μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή ενέργειας, και τα ρόδια να αποτελέσουν μια καλή εναλλακτική λύση αντί της καπνοκαλλιέργειας.»²¹

Από όλα τα παραπάνω καταλαβαίνουμε πόσο σημαντικές είναι οι λειτουργίες του μάρκετινγκ για τα αγροτικά προϊόντα και κατ' επέκταση για τα προϊόντα των εναλλακτικών καλλιεργειών. Οι εφαρμογές στα πλαίσια του μάρκετινγκ είναι παρά πολλές και ο παραγωγός μόνο κέρδος θα αποκομίσει από την απόκτηση γνώσεων μάρκετινγκ.

6.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Ο αγροτικός τομέας στις περιοχές της Μακεδονίας και της Θράκης αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι των καλλιεργειών στην Ελλάδα. Το δε γεωγραφικό διαμέρισμα της Μακεδονίας καταλαμβάνει την πρώτη θέση στο σχετικό πίνακα «Εκτάσεις καλλιεργειών, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα» για το έτος 2007, που παρουσιάζεται στο μηνιαίο στατιστικό δελτίο της ΕΛ.ΣΤΑΤ. τον Οκτωβρίου του 2012. Συγκεκριμένα οι εκτάσεις καλλιεργειών για τη Μακεδονία ανέρχονται σε 9.700.600 στρέμματα και για την Θράκη σε 2.451.300 στρέμματα.

²¹ Βλ. <http://www.isotimia.gr/default.asp?pid=24&ct=6&artid=105971>

Πίνακας 5. Εκτάσεις καλλιεργειών, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα²²

Χιλιάδες στρέμματα

Γεωγραφικό διαμέρισμα	Σύνολο	Αροτραίες καλλιέργειες	Λαχανικά	Λουπές κηπευτικές καλλιέργειες	Αμπέλια και σταφιδάμπελα	Κανονικοί δενδρώνες
ΕΤΟΣ 2007						
Σύνολο—Total	32.351,3	19.929,1	1.046,5	31,2	1.247,8	10.096,7
Αττική	500,7	102,8	48,2	6,0	73,5	270,2
Λοιπή Στερεά Ελλάς και Εύβοια	4.226,5	2.645,3	189,1	3,3	96,1	1.292,7
Πελοπόννησος	5.291,1	1.658,8	244,3	2,8	467,3	2.917,9
Ιόνιοι Νήσοι	688,9	156,0	19,5	0,1	59,4	453,9
Ήπειρος	944,4	550,6	29,1	0,3	8,2	356,2
Θεσσαλία	4.505,6	3.743,5	100,2	1,9	59,9	600,1
Μακεδονία	9.700,6	7.974,5	233,7	12,7	139,2	1.340,5
Θράκη	2.451,3	2.292,1	51,1	2,7	7,4	98,0
Νήσοι Αιγαίου	1.533,0	532,2	46,0	0,2	86,7	867,9
Κρήτη	2.509,2	273,3	85,3	1,2	250,1	1.899,3

Από τον ανωτέρω πίνακα διαπιστώνεται η δυναμική των περιοχών της Μακεδονίας και Θράκης στο μέγεθος των καλλιεργήσιμων εκτάσεων. Οι αροτραίες καλλιέργειες και οι κανονικοί δενδρώνες είναι οι καλλιέργειες που καταλαμβάνουν και τις μεγαλύτερες εκτάσεις στην Μακεδονία, ενώ και στη Θράκη οι αροτραίες καλλιέργειες είναι με διαφορά πρώτες σε εκτάσεις από τις υπόλοιπες καλλιέργειες.

Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις όσον αφορά τις ετήσιες καλλιέργειες έφταναν σε αριθμό τις 39.147 για την περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, τις 66.772 για την Κεντρική Μακεδονία και τις 19.346 για την Δυτική Μακεδονία, σύμφωνα με απογραφή

²² Βλ. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ, *Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο*, Οκτώβριος 2012

γεωργίας – κτηνοτροφίας 2009 που διενήργησε η ΕΛ.ΣΤΑΤ.. Στο σύνολο οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις έφθαναν σε αριθμό τις 125.265 για το έτος 2009, γεγονός που συνεπάγεται έναν μεγάλο αριθμό γεωργικών επιχειρήσεων ανεξαρτήτως μεγέθους, που παράγουν αγροτικά προϊόντα.

Ποια όμως είναι η εικόνα που έχουμε για τις εναλλακτικές καλλιέργειες στην Βόρεια Ελλάδα; Άρθρο που δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα της ημερήσιας οικονομικής εφημερίδας ΕΞΠΡΕΣ την 31-05-2011 αναφέρει τα εξής: «Σημαντικά εισοδήματα στους παραγωγούς της Βόρειας Ελλάδας προσφέρουν οι νέες, δυναμικές καλλιέργειες όπως το μύρτιλο, το ιπποφάες, το ρόδι, αλλά και η μαύρη τρούφα .....Ειδικότερα, στην Ξάνθη καλλιεργούνται 3.000 - 4.000 φυτά ιπποφάες, ενώ σε λίγες ημέρες αναμένεται να ξεκινήσει η φύτευση φυτών σε περίπου 60 στρέμματα στην Κοζάνη από τον νεοσύσταστο Συνεταιρισμό Ιπποφαούς και Δυναμικών Καλλιεργειών Δυτικής Μακεδονίας, που έχει έδρα την Αιανή Κοζάνης ..... Η καλλιέργεια του είδους μανιταριού της μαύρης τρούφας είναι πολύ περιορισμένη και δεν ξεπερνά τα 80 στρέμματα, καθώς απαιτεί ειδικές προδιαγραφές εδάφους .....Επίσης στη Βόρεια Ελλάδα καλλιεργούνται περίπου 10.000 στρέμματα ροδιού. Εξ' αυτών τα 3.000 στρέμματα καλλιεργεί η Ομάδα Παραγωγών Ροδιού Αγίου Αθανασίου Δράμας»²³

Προσφάτως πραγματοποιήθηκε ίδρυση αγροτικού συνεταιρισμού στην Δυτική Μακεδονία με την επωνυμία ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΗ» από καλλιεργητές GOJI BERRY του νομού Κοζάνης και της ευρύτερης περιοχής. Επίσης υπάρχουν συνεταιρισμός ιπποφαούς και Δυναμικών Καλλιεργειών Δυτικής Μακεδονίας, που έχει έδρα την Αιανή Κοζάνης, ο Αγροτικός συνεταιρισμός-Ομάδα παραγωγών Αγίου Αθανασίου Δράμας που αποτελεί την νέα δύναμη στην παραγωγή του ροδιού, ενώ ανά την Ελλάδα έχουν ιδρυθεί τελευταία ένας αξιοσέβαστος αριθμός αγροτικών συνεταιρισμών εναλλακτικών καλλιεργειών.

Πολλοί αγροτικοί συνεταιρισμοί, περιφέρειες, δήμοι και κοινότητες στη Βόρεια Ελλάδα προβαίνουν σε διοργάνωση σεμιναρίων και ημερίδων προκειμένου οι αγρότες των περιοχών αυτών να ενημερωθούν σχετικά με αυτού του είδους τις καλλιέργειες και τους τρόπους ανάπτυξής τους. Επίσης πολλοί επαγγελματίες που ήδη βρίσκονται πολλά χρόνια στον χώρο των εναλλακτικών καλλιεργειών προβαίνουν σε τέτοιου είδους ενέργειες

---

²³ Βλ. http://www.express.gr/afieroma/trofima-pota/383162oz_20110531383162.php3

(σεμινάρια – ημερίδες) προκειμένου να ενημερώσουν άλλους παραγωγούς και να διαδώσουν τα προϊόντα των καλλιεργειών αυτών στο ευρύ κοινό. Με αυτό τον τρόπο είτε ηθελημένα είτε αθέλητα προωθούν τα προϊόντα τους μέσω μιας στρατηγικής μίγματος μάρκετινγκ, χρησιμοποιώντας άλλες φορές τις δημόσιες σχέσεις και άλλες φορές την δημοσιότητα, που από την σκοπιά του μάρκετινγκ είναι δραστηριότητες της μεταβλητής της προώθησης.

Συμπερασματικά λοιπόν διαπιστώνεται από όλα τα παραπάνω:

α) Η ύπαρξη ενός μικρού αριθμού καλλιεργητών στην Βόρεια Ελλάδα, που ασχολούνται με τις εναλλακτικές καλλιέργειες.

β) Η ύπαρξη δικτύων ενημέρωσης όσον αφορά αυτού του είδους τις καλλιέργειες, τόσο από κρατικούς φορείς όσο και από ιδιωτικούς.

γ) Η μη χρησιμοποίηση ένα είδος εναλλακτικής καλλιέργειας, συνήθως γίνεται καλλιέργεια πολλών ειδών που διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή.

δ) Η ύπαρξη τάσης εκδήλωσης ενδιαφέροντος αρχικώς (λόγω του μεγάλου αριθμού σεμιναρίων – ημερίδων) και η ύπαρξη δυνατοτήτων ανάπτυξης υπό κατάλληλες προϋποθέσεις.

Οι καλλιέργειες αυτές είναι σχετικά νέες στην Ελλάδα , αλλά καινοτόμες και έχουν την στήριξη του κράτους υπό πολλές μορφές (επιδοτήσεις, δωρεάν σεμινάρια, τεχνική υποστήριξη.). Η απόφαση ενασχόλησης με αυτές θα πρέπει να γίνει με κατάλληλο σχεδιασμό και ύστερα από μελέτη των απαιτήσεων κάθε καλλιέργειας.

7. ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΕΝΑΛΑΚΤΙΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΓΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΗ

Όπως προανέφερα και στο προηγούμενο κεφάλαιο η επιλογή της κατάλληλης καλλιέργειας, με σκοπό πάντα την επένδυση που θα οδηγήσει στο κέρδος, είναι μία διαδικασία που αρχικά απαιτεί υπομονή και μελέτη όλων των παραγόντων που μπορούν να επηρεάσουν αυτή την επένδυση. Ακόμα και όταν καταλήξουμε σε κάποια συγκεκριμένη επιλογή, θα πρέπει αυτή να επανεξεταστεί με διαφορετικές μεθόδους έρευνας μάρκετινγκ, ώστε να διασφαλίσουμε ότι η επιλογή μας είναι η καταλληλότερη για να επιτύχουμε τον σκοπό μας. Παρακάτω παρατίθενται δύο επιλογές που συγκεντρώνουν όλα εκείνα τα στοιχεία για να επιτευχθούν οι στόχοι της επιχείρησης.

7.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Η πρώτη επιλεχθείσα καλλιέργεια, ως η καταλληλότερη για να επιτύχουμε τον σκοπό που τέθηκε, είναι η καλλιέργεια του φυτού αρώνια.

Η αρώνια (βλ. κεφάλαιο 3) είναι ένα είδος φαρμακευτικού φυτού (1-5) το οποίο στην κλίμακα των φαρμακευτικών φυτών κατέχει τις πρώτες θέσεις. Καλλιεργείται εντατικά στο εξωτερικό, στις χώρες Σουηδία, Ρωσία, Λιθουανία, Βουλγαρία. Ιδιαίτερες προϋποθέσεις για την δημιουργία καλλιέργειας δεν υπάρχουν, εκτός από την κατοχή γεωργικής γης. Στην περίπτωση που εξετάζεται έχουμε έναν επιχειρηματία που είναι ιδιοκτήτης γεωργικής γης λόγω της προηγούμενης ενασχόλησης του με άλλες καλλιέργειες. Θα μπορούσαμε να προσθέσουμε ως προϋπόθεση για την ενασχόληση γενικότερα με τις εναλλακτικές καλλιέργειες την απόκτηση γνώσεων σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των φυτών, τις αποδόσεις, τα παραγόμενα προϊόντα και τις συνθήκες της αγοράς.

Πλεονεκτήματα

- i. Τα χαρακτηριστικά της καλλιέργειας και ειδικότερα του φυτού συμβάλουν στην δημιουργία μιας απλής καλλιέργειας με χαμηλό κόστος (Τιμή φυτών αρώνια για σπορά απευθείας στο χωράφι 3,5 με 4 ευρώ το ένα) και μικρά λειτουργικά έξοδα (προσαρμόζεται εύκολα σε ποικίλα εδάφη, ποικιλίες ανθεκτικές σε ακραίες κλιματολογικές συνθήκες, απαιτεί μικρή έως ελάχιστη χημική λίπανση, απλές καλλιεργητικές τεχνικές κ.α.).

- ii. Πολύ καλές αποδόσεις. Η απόδοση σε καρπούς κατά μέσο όρο κυμαίνεται στα 10 κιλά/φυτό, ήτοι 1.600 κιλά/στρέμμα (ποικιλία Νότιας Βουλγαρίας), οι τιμές πώλησης των καρπών της αρώνιας στην διεθνή αγορά (Ευρώπη, Αμερική, Ρωσία, κλπ) κυμαίνονται από 4-6 ευρώ/κιλό οι νωποί και 5-7 ευρώ/κιλό οι κατεψυγμένοι. Οι χυμοί από 7-8 ευρώ/λίτρο, το λικέρ από 10-20 ευρώ/λίτρο και το κρασί από 15-30 ευρώ/λίτρο (βλ. κεφάλαιο 3).
- iii. Κατάλληλη γεωγραφική περιοχή για την ανάπτυξη της καλλιέργειας είναι η Βόρεια Ελλάδα (πηγή : άρθρο στο ηλεκτρονικό περιοδικό Αγροτύπος τεύχος 177, σελ. 6 έως 11). Σημαντικότερο πλεονέκτημα αφού είναι η περιοχή που ενδιαφέρει το επιχειρηματία - επενδυτή.
- iv. Μεταποιημένος ο καρπός της αρώνια προσφέρει μία μεγάλη ποικιλία προϊόντων όπως μαρμελάδες, χυμούς, σιρόπι, λικέρ, κρασί καθώς επίσης χρησιμοποιείται και από τις φαρμακοβιομηχανίες για την παραγωγή σκευασμάτων.
- v. Νέα αγορά που συνεπάγεται εύκολη είσοδος νέων επιχειρηματιών και γρήγορη απόκτηση μεριδίου αγοράς λόγω του μικρού αριθμού καλλιεργητών.²⁴
- vi. Ύπαρξη επιδοτήσεων για τη δημιουργία καλλιεργειών τόσο μέσω των οργανώσεων παραγωγών αρωματικών – φαρμακευτικών φυτών αλλά και μέσω των επιδοτήσεων - ενισχύσεων που δίδονται γενικότερα για τις βιολογικές καλλιέργειες.

Μειονεκτήματα

- i. Μεγάλος χρόνος αναμονής τουλάχιστον τρία έτη μέχρι να ξεκινήσει κανονικά η παραγωγή. Συνεπάγεται καθυστερημένη απόδοση στην επένδυση.
- ii. Νέα αγορά που σημαίνει κινδύνους κατά την διανομή και την προώθηση των προϊόντων και γενικότερα όσων αφορά την ανάπτυξή της και το μέλλον της. Επίσης, σημαίνει ότι δεν υπάρχουν εκείνοι οι μηχανισμοί που θα προστατέψουν (απορροφήσουν) τους παραγωγούς από τους διάφορους κραδασμούς της αγοράς.
- iii. Δεν υπάρχει καθαρή εικόνα ούτε για τον αριθμό των παραγωγών, αλλά ούτε και για τον αριθμό των λιανοπωλητών που ασχολούνται με την αρώνια στη

---

²⁴ Βλ. http://www.agrotypos.gr/images/stories/file/efimerida/efimerida117/files/agrotiki_efimerida.pdf

Βόρειο Ελλάδα (περιοχές Μακεδονία – Θράκης). Φυσικά αυτό δεν είναι μόνο μειονέκτημα της συγκεκριμένης καλλιέργειας διότι αυτό ισχύει για όλες τις εναλλακτικές καλλιέργειες.

Τάσεις στην αγορά

Υπάρχουν διάφορες τάσεις στην αγορά που επηρεάζουν κατ' αρχήν των κλάδο των τροφίμων με επακόλουθο να επηρεάζονται είτε θετικά είτε αρνητικά και κάποιες επιχειρήσεις που παράγουν διατροφικά προϊόντα είτε αυτές ανήκουν στον πρωτογενή τομέα είτε στην μεταποίηση.

« Οι καταναλωτές είναι πολύ ευαίσθητοι στο ζήτημα των τιμών αλλά παράλληλα αναζητούν προϊόντα ολοένα και πιο επεξεργασμένα ελκύονται από την καινοτομία ενώ παράλληλα παραμένουν προσκολλημένοι στα παραδοσιακά προϊόντα και φαγητά, δελεάζονται από τα εξωτικά προϊόντα αλλά προτιμούν μαζικά τα τοπικά προϊόντα δηλώνουν ανήσυχoi σχετικά με την υγεία τους, αλλά δεν φαντάζονται των εαυτό τους να στερείτε τη γεύση ή την απόλαυση. Θέλουν έτοιμα προϊόντα αλλά όχι εντελώς, γιατί θέλουν και ο χρόνος του μαγειρέματος να είναι σύντομος και να διατηρούν την ευχαρίστηση και την περηφάνια ότι οι ίδιοι βάζουν την τελική πινελιά..... Οι επιχειρήσεις θα πρέπει λοιπόν στην προσφορά τους τέτοιου είδους δίπολα, όπως υγεία / απόλαυση, βιομηχανοποίηση / φυσικότητα, εξατομίκευση / μοίρασμα με τους άλλους κ.ο.κ»²⁵

Έρευνες έχουν δείξει σαφή στροφή στην υγιεινή διατροφή και η τροφή έχει τεθεί πλέον στην υπηρεσία τις υγείας. Τροφές των οποίων η κατανάλωση συνεπάγεται κάποιο υγιεινό αποτέλεσμα για το ανθρώπινο σώμα, αποκτούν αυτομάτως συγκριτικό αποτέλεσμα έναντι κάποιων άλλων. Ο επιχειρηματίας, ο οποίος παράγει αυτού του είδους τις τροφές θα πρέπει να δώσει έμφαση σε αυτό το συγκριτικό πλεονέκτημα κατά την προώθηση των προϊόντων του, ώστε να πετύχει μεγάλο όγκο πωλήσεων. Αν συνδεθεί αυτό το προϊόν και με τη απόλαυση που συνοδεύει την κατανάλωσή του, τότε θα έχουμε ένα προϊόν με προοπτικές να γίνει leader της συγκεκριμένης αγοράς.

---

²⁵ Βλ. Philippe Aurier – Lucie Sirieix, Μάρκετινγκ Αγροτικών Προϊόντων και Τροφίμων, Εκδόσεις Προπομπός 2010.

Ο καρπός της αρώνια, λόγω των αντιοξειδοτικών του ιδιοτήτων χρησιμοποιείται ήδη από τις φαρμακοβιομηχανίες για παραγωγή σκευασμάτων, μένει λοιπόν να συνδεθεί με την απόλαυση για την δημιουργία προϊόντων που θα πρωταγωνιστήσουν.

Μία νέα τάση που αφορά την κατανάλωση προϊόντων ελληνικής προέλευσης έχει κάνει την εμφάνιση της τον τελευταίο χρόνο. Σε άρθρο που δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα www.skai.gr την 11-08-2012 αναφέρονται τα εξής: «Σύμφωνα με πανελλαδική έρευνα του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, που δημοσιεύει η **Καθημερινή της Κυριακής**, ένας στους τρεις καταναλωτές άρχισε να αγοράζει ελληνικά προϊόντα τον τελευταίο χρόνο και το 93% δηλώνει ότι θα συνεχίζει να αγοράζει ελληνικά προϊόντα και στο μέλλον. Το 83,37% πιστεύει ότι όταν αγοράζει τα ελληνικά προϊόντα στηρίζει την ελληνική οικονομία και το 80,33% θεωρεί ότι συμβάλλει στη μείωση της ανεργίας. Οι κατηγορίες προϊόντων στις οποίες οι καταναλωτές προτιμούν τα ελληνικά είδη είναι: τα φρέσκα τρόφιμα-οπωροκηπευτικά (91%), τα γαλακτοκομικά (91%), τα αρτοσκευάσματα (84%) κ.ά.»²⁶. Η τάση αυτή είναι συνεπακόλουθο της οικονομικής κρίσης και έχει θετικές συνέπειες για τα ελληνικά προϊόντα. Οι Έλληνες παραγωγοί ωφελούνται από αυτή την στροφή στις καταναλωτικές συνήθειες και είναι ευκαιρία για τα ελληνικά προϊόντα να διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην αγορά.

Κίνδυνοι και απειλές

Στους κινδύνους και τις απειλές για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης καλλιέργειας συγκαταλέγονται τα εξής:

- iv. Το διεθνές οικονομικό περιβάλλον, δηλαδή η οικονομική ύφεση.
- v. Η αναμενόμενη μεταρρύθμιση στην νέα Κ.Α.Π. για την περίοδο 2014-2020 (έχει ήδη προταθεί μείωση του ποσοστού συμμετοχής της συγκεκριμένης πολιτικής στον προϋπολογισμό της Ε.Ε.).
- vi. Η συρρίκνωση του προϋπολογισμού του Ελληνικού Κράτους λόγω της οικονομικής ύφεσης, με συνεπακόλουθο την μείωση των κονδυλίων για την αγροτική ανάπτυξη.

---

²⁶ Βλ. <http://www.skai.gr/news/finance/article/210196/strofi-sta-ellinika-proioda-apo-tous-ellines-katanalotes/>

- vii. Η τάση αύξησης των τιμών των πετρελαιοειδών τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο (π.χ. στο πετρέλαιο κίνησης το οποίο είναι απαραίτητο ως καύσιμο σε όλα τα γεωργικά μηχανήματα).
- viii. Ο ανταγωνισμός, για τον οποίο στην συγκεκριμένη περίπτωση δεν υπάρχει σαφής εικόνα (αριθμός και μέγεθος ανταγωνιστικών επιχειρήσεων).
- ix. Το αρχικό στάδιο στο οποίο βρίσκεται η αγορά της συγκεκριμένης καλλιέργειας, ελλοχεύει κινδύνους για του παραγωγούς σχετικά με τη απορρόφηση της παραγωγής, με την διανομή των προϊόντων (ημιτελή κανάλια διανομής) και γενικότερα με την προώθηση των προϊόντων.
- x. Η εύκολη είσοδος επιχειρήσεων στην συγκεκριμένη αγορά μπορεί να είναι πλεονέκτημα για κάθε παραγωγό που επιθυμεί να ασχοληθεί με αυτήν την καλλιέργεια αλλά αποτελεί και ταυτόχρονα κίνδυνο μείωσης του μεριδίου αγοράς για τους επιχειρηματίες – παραγωγούς που ήδη δραστηριοποιούνται σε αυτή.

Προοπτικές

Οι προοπτικές ανάπτυξης αυτής της νέας εναλλακτικής καλλιέργειας είναι κάτι περισσότερο από ικανοποιητικές. Γενικότερα οι εναλλακτικές καλλιέργειες είναι απλές (με λίγες εξαιρέσεις), καινοτόμες, βιολογικές, με σεβασμό προς το περιβάλλον και με μεγάλες αποδόσεις. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά είναι περίπου αυτά που έχει προτείνει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π.. Η νέα Κ.Α.Π. μπορεί να δώσει ώθηση σε καινοτόμες καλλιέργειες δίνοντας ενισχύσεις στους παραγωγούς αυτών των καλλιεργειών.

Προοπτικές ανάπτυξής της επιλεχθείσας καλλιέργειας δεν εμφανίζονται μόνο στο εσωτερικό της χώρας λόγω των καταναλωτικών τάσεων που επικρατούν. Πάντα υποστήριζα ότι η εξωστρέφεια είναι αυτή που θα δώσει ώθηση σε πολλούς οικονομικούς τομείς στην Ελλάδα και κυρίως στην γεωργία. Επιλέγοντας την κατάλληλη καλλιέργεια, όπως είναι η επιλεχθείσα, δίνονται οι δυνατότητες συνεργασίας με αγορές του εξωτερικού. Η ζήτηση είναι μεγάλη τόσο από λιανέμπορους όσο και από τις φαρμακοβιομηχανίες.

Παρόλα αυτά απαιτείται πριν την επιλογή να γίνει σε βάθος έρευνα σχετικά με το προϊόν. Η καλλιέργεια της αρώνια όπως αναφέρθηκε και παραπάνω δίνει καρπούς έπειτα από τρία χρόνια περίπου και οι οποίοι μπορούν είτε να πωληθούν νωποί, είτε να

μεταποιηθούν δίδοντας μια ποικιλία προϊόντων. Η καλλιέργεια παρέχει στον επιχειρηματία την προοπτική για κάθετη παραγωγή, αυτό όμως συνεπάγεται περαιτέρω έρευνα. Κατόπιν των ανωτέρω προτείνεται, προκειμένου να συμπληρωθεί η παρούσα μελέτη, μία έρευνα ad hoc με ερωτηματολόγιο για την διαπίστωση των τάσεων στην αγορά της Βόρειας Ελλάδας σχετικά με τα προϊόντα που μπορούν να παραχθούν από τον καρπό της καλλιέργειας.

Τέλος προτείνεται, μετά την έρευνα πρωτογενών στοιχείων και αφού έχει δώσει κάποια ενθαρρυντικά αποτελέσματα, η ενασχόληση με την συγκεκριμένη καλλιέργεια να γίνει τουλάχιστον σε αντικατάσταση του 25% της σημερινής καλλιέργειας του επιχειρηματία, με αύξηση του ποσοστού αυτού κάθε χρόνο. Οι ανωτέρω ενέργειες συνίστανται για να αποφευχθούν κίνδυνοι που αφορούν την αγορά (νέα αγορά στην Ελλάδα) και κίνδυνοι που μπορούν να προέλθουν από την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. (δεν έχουν ορισθεί ακόμα οι μεταρρυθμίσεις που θα λάβουν χώρα) .

7.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Η δεύτερη επιλεχθείσα καλλιέργεια, ως η καταλληλότερη για να επιτύχουμε τον σκοπό και τους στόχους που τέθηκαν, είναι η καλλιέργεια του φυτού αγριαγκινάρα. Η αγριαγκινάρα είναι ένα C3 πολυετές φυτό που ανήκει στην οικογένεια Compositae. Είναι φυτό ιθαγενές της Μεσογειακής ζώνης αλλά βρίσκεται αυτοφυόμενο επίσης σε πολλές χώρες όπως πχ. στη Βόρεια και Νότια Αμερική, την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία. Στη χώρα μας είναι ευρύτατα διαδεδομένο ως πολυετές ζιζάνιο με διάρκεια ζωής από 8 έως 12 χρόνια²⁷. Αντίθετα με την προηγούμενη επιλογή εδώ υπάρχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις ενασχόλησης με την καλλιέργεια. Για τη φύτευση, συγκομιδή και αποθήκευση, ακολουθούνται οι ίδιες διαδικασίες με εκείνες των σιτηρών. Απαραίτητα εκτός από την καλλιεργούμενη γη είναι : α) αγροτικός ελκυστήρας, β) πνευματική μηχανή ακριβείας για τη φύτευση, β) μηχανή συγκομιδής, ανάλογα με την μορφή που θέλουμε να δώσουμε στο προϊόν (μπάλες, δέματα), γ) εγκαταστάσεις αποθήκευσης (υπόστεγα, σιλό

---

²⁷ Γ.Ν. Σκαράκης Ν. Κορρές Ο.Ι. Παυλή, *Ενεργειακές Καλλιέργειες Βιοκαύσιμα*, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, Απρίλιος 2008

κ.α.) και δ) μηχανή παραγωγής και συσκευασίας πέλλετ (σε περίπτωση που θέλουμε να διαθέσουμε τέτοιου είδους προϊόντα).

Πλεονεκτήματα

- i. Καλλιέργεια η οποία είναι απλή, με χαμηλό κόστος και με απαιτήσεις όσον αφορά την εγκατάσταση της, την φύτευση, την συγκομιδή και την αποθήκευση ίδιες με αυτές των σιτηρών. Κατάλληλη καλλιέργεια για αγρότες που ήδη δραστηριοποιούνται στον χώρο των σιτηρών και του βαμβακιού.
- ii. Η αγριαγκινάρα έχει πολλές χρήσεις, είτε αυτό κάθε αυτό το φυτό (λαχανικό, ζωοτροφή, καλλωπιστικό φυτό) είτε μεταποιημένη για την παραγωγή σκευασμάτων (χαρτοπολτός, φωτοδραστικές ουσίες με μυκητοκτόνες ιδιότητες, ύλες βαφής, έλαια, βιομάζα - πέλλετ).
- iii. Η αγριαγκινάρα ως πρώτη ύλη για την παραγωγή βιομάζας προσαρμόζεται στις σύγχρονες ανάγκες της Ελλάδας για φθηνή ενέργεια.
- iv. Ο οικολογικός χαρακτήρας της αγριαγκινάρας ως ενεργειακό φυτό (μικρές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα μετά την καύση).
- v. Προϋπάρχουσα αγορά σε πρώιμο στάδιο. Υπάρχουν επιχειρήσεις παραγωγής και πώλησης παραγώγων αγριαγκινάρας κυρίως προϊόντων στερεής βιομάζας. Αυτή την στιγμή καλλιεργούνται περί τα 1.000 στρέμματα στο νομό Σερρών²⁸

²⁸ Βλ. <http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=71254>

και υπάρχουν μικροκαλλιεργητές διάσπαρτοι σε όλη την Βόρεια Ελλάδα. Από τα ανωτέρω συνεπάγεται εύκολη είσοδο νέων παραγωγών - επιχειρηματιών.

- vi. Αύξηση των επιπέδων κερδοφορίας με την δημιουργία κάθετης παραγωγής στερεής βιομάζας (π.χ. πέλλετ).
- vii. Σύμφωνα με την Κ.Υ.Α. 36781/2007 οι ενεργειακές καλλιέργειες επιδοτούνται (χορηγείται στρεμματική ενίσχυση 4€ για τις ενεργειακές καλλιέργειες).

Μειονεκτήματα

- i. Η καλλιέργεια της αγριαγκινάρας δεν ενδείκνυται για επιχειρηματίες οι οποίοι δεν κατέχουν τα κατάλληλα γεωργικά μηχανήματα από προηγούμενη ενασχόλησή τους με παρεμφερείς καλλιέργειες (σιτηρά). Το κόστος δημιουργίας της καλλιέργειας, σε αυτή την περίπτωση, αυξάνεται σε επίπεδα που την καθιστούν ασύμφορη, τουλάχιστον για τα πρώτα έτη.
- ii. Η ευκολία εισόδου επιχειρηματιών στην αγορά της αγριαγκινάρας, είναι μεν πλεονέκτημα αλλά και μειονέκτημα διότι αυξάνει τον ανταγωνισμό.
- iii. Η αποθήκευση της συλλεγόμενης αγριαγκινάρας είναι ένα μειονέκτημα λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών (συγκεκριμένα ποσοστά υγρασίας) στα οποία πρέπει να διατηρηθεί, ώστε να είναι κατάλληλη για την παραγωγή βιομάζας.

Τάσεις στην αγορά

Από την εξομοίωση των τιμών του πετρελαίου θέρμανσης με αυτό του πετρελαίου κίνησης και την γενικότερη αύξηση στη τιμή της βενζίνης, υπήρξε η τάση στην Ελληνική αγορά της στροφής των καταναλωτών σε εναλλακτικές πηγές ενέργειας, οικονομικότερες του πετρελαίου και της βενζίνης, είτε για θέρμανση, είτε για κίνηση. Όσον αφορά την κίνηση, η χρήση του φυσικού αερίου ήταν η οικονομικότερη λύση για πολλούς ιδιοκτήτες οχημάτων. Όμως όσον αφορά τη θέρμανση, πολλοί καταναλωτές στράφηκαν σε φθηνές μεν λύσεις (ξύλο, μπριγκέτες, πέλλετ) αλλά επιβαρυντικές για το περιβάλλον. Έρευνα του Α.Π.Θ. διαπίστωσε ότι «Σε επικίνδυνους θαλάμους αερίων έχουν μετατραπεί τα σπίτια που χρησιμοποιούν τζάκια και σόμπες για τη θέρμανσή τους καθώς, σε συνδυασμό και με τις μετεωρολογικές συνθήκες, αυξάνονται τα εισπνεόμενα σωματίδια δημιουργώντας σοβαρά αναπνευστικά και καρδιακά προβλήματα. Μάλιστα, το εργαστήριο Περιβαλλοντικής Μηχανικής του Τμήματος Χημικών Μηχανικών του ΑΠΘ εκτιμά ότι το οικονομικό κόστος

της επιβάρυνσης της δημόσιας υγείας από τη χρήση στερεών καυσίμων αυξήθηκε το 2012 σε σχέση με το 2011 κατά 40 εκατομμύρια ευρώ μόνο για τη μητροπολιτική περιοχή της Θεσσαλονίκης.»²⁹ και συνεχίζει προτείνοντας ως λύση «Για να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η αυξημένη ρύπανση τόσο του ατμοσφαιρικού όσο και του αέρα εσωτερικών χώρων προτείνονται, μεταξύ άλλων, αποξήρανση της χρησιμοποιούμενης ξυλείας και άλλων τύπων βιομάζας, επιδότηση της συντήρησης τζακιών και καυστήρων βιομάζας, έλεγχος ποιότητας και πιστοποίηση των **μπρικετών** και των **πέλλετς βιομάζας** ώστε να αναπτυχθεί η αγορά της βιομάζας για ενέργεια ορθολογικά, χωρίς να αυξάνεται η παράνομη υλοτομία.»³⁰. Δυστυχώς η έρευνα αυτή επιβεβαιώνεται με τον πιο επώδυνο τρόπο, που είναι η ραγδαία μόλυνση του περιβάλλοντος. Παρόλα αυτά δεν αποκλείονται οι εναλλακτικές πηγές ενέργειας. Κατανοώντας τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν, η έρευνα αναφέρετε σε αντιμετώπιση του φαινομένου της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος, με μεθόδους, επιδοτήσεις και ελέγχους ώστε να αναπτυχθεί η αγορά της βιομάζας ορθολογικά. Τουλάχιστον για τα επόμενα χρόνια η καλλιέργεια των ενεργειακών φυτών θα αναπτυχθεί ταχύτατα λόγω των πολλαπλών χρήσεων της παραγόμενης βιομάζας (βιοκαύσιμα τόσο για βιομηχανική χρήση όσο και οικιακή) και λόγω της τάσης αύξησης των τιμών του πετρελαίου.

Κίνδυνοι και απειλές

Στους κινδύνους και τις απειλές για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης καλλιέργειας συγκαταλέγονται τα εξής:

- i. Το διεθνές οικονομικό περιβάλλον, δηλαδή η οικονομική ύφεση.
- ii. Η αναμενόμενη μεταρρύθμιση στην νέα Κ.Α.Π. για την περίοδο 2014-2020 (έχει ήδη προταθεί μείωση του ποσοστού συμμετοχής της συγκεκριμένης πολιτικής στον προϋπολογισμό της Ε.Ε.).
- iii. Η συρρίκνωση του προϋπολογισμού του Ελληνικού Κράτους λόγω της οικονομικής ύφεσης, με συνεπακόλουθο την μείωση των κονδυλίων για την αγροτική ανάπτυξη.

---

²⁹ Βλ. http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathbreak_1_28/12/2012_476215

³⁰ Βλ. http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathbreak_1_28/12/2012_476215

- iv. Η τάση αύξησης των τιμών των πετρελαιοειδών τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο (π.χ. στο πετρέλαιο κίνησης το οποίο είναι απαραίτητο ως καύσιμο σε όλα τα γεωργικά μηχανήματα).
- v. Η χρήση μη πιστοποιημένης ποιοτικά στερεής βιομάζας είτε για καύση σε λέβητες είτε για καύση σε τζάκια, η οποία έχει σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, ελλοχεύει κινδύνους επιστροφής του μέτρου της απαγόρευσης καύσης της σε Θεσσαλονίκη και Αθήνα.
- vi. Η επιβολή ειδικού φόρου κατανάλωσης ή άλλων φόρων στη βιομάζα και στα βιοκαυσίμα.

Προοπτικές

Στο επίκεντρο της νέας ενεργειακής πολιτικής που εφαρμόζει η Ε.Ε., κατόπιν και της υπογραφής του Πρωτοκόλλου του Κιότο (αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής), βρίσκεται ένας κύριος στρατηγικός ενεργειακός στόχος: η μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου της Ε.Ε. κατά 20% έως το 2020 σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990. Για τη επίτευξη αυτού του κεντρικού στόχου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει την παράλληλη επιδίωξη τριών σχετιζόμενων στόχων με ορίζοντα το 2020: α) βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κατά 20%, β) αύξηση του ποσοστού διείσδυσης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.) στο ενεργειακό μείγμα κατά 20% και γ) αύξηση του ποσοστού των βιοκαυσίμων στις μεταφορές κατά 10%. Σημαντικότατο στοιχείο, που διαφοροποιεί το παρόν πλαίσιο από προγενέστερα, είναι ότι οι ανωτέρω στόχοι για τις Α.Π.Ε. και για τα υγρά βιοκαυσίμα είναι δεσμευτικού χαρακτήρα. Σε επίπεδο κρατών - μελών της Ε.Ε. οι παραπάνω ενεργειακοί στόχοι που έχουν τεθεί επιφέρουν μεταβολές στο πλαίσιο της ενεργειακής τους πολιτικής. Για τις ενεργειακές καλλιέργειες αυτό σημαίνει ανάπτυξη και ευκαιρίες για όσους επιχειρηματίες εισέλθουν στο χώρο των Α.Π.Ε., αφού πρόκειται για στόχους δεσμευτικού χαρακτήρα που επιβάλλεται να επιτευχθούν.

Σε εθνικό επίπεδο οι ενεργειακές καλλιέργειες βρίσκονται στα πρώτα στάδια ανάπτυξης τους. Ωστόσο υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον από πολλούς αγρότες που ήδη ασχολούνται με παρεμφερείς καλλιέργειες. Οι αποδόσεις των καλλιεργειών αυτών είναι μεγάλες σε σχέση με άλλες παραδοσιακές. Για παράδειγμα «σήμερα τα ΕΛ.ΠΕ. αγοράζουν το ελληνικό (κατά προτεραιότητα) και το εισαγόμενο βιοντίζελ προς 1,28 ευρώ το λίτρο και το αναμειγνύουν υποχρεωτικά με το πετροντίζελ. Τα συμβόλαια που έχουν υπογράψει

μέχρι σήμερα παραγωγοί με εταιρείες παραγωγής βιοντίζελ δίνουν τιμές 0,38-0,42 ευρώ/κιλό των παραγόμενων ελαιούχων σπόρων.»³¹ . Βέβαια η παραγωγή βιοντίζελ και γενικότερα βιοκαυσίμων προσδίδει πλεονεκτήματα στους αγρότες αφού η χρήση του στις οδικές μετακίνησης και συγκεκριμένα ως καύσιμο σε γεωργικά μηχανήματα έχει οικονομικά ωφέλει γι' αυτούς.

Το ενδιαφέρον των καταναλωτών τα δύο προηγούμενα χρόνια και εντονότερα τον τελευταίο χρόνο προσανατολίζεται στην εξεύρεση οικονομικών πηγών ενέργειας κυρίως για χρήση θέρμανσης. Η τάση αυτή δίνει προτεραιότητα και προοπτικές ανάπτυξης στην αγορά των ενεργειακών καλλιεργειών. Φυσικά όσο το κράτος ακολουθεί την πολιτική που έχει χαράξει για τα καύσιμα (υψηλή τιμή του πετρελαίου λόγω φορολόγησης), το ενδιαφέρον για τα εναλλακτικά καύσιμα θα συνεχίζει αμείωτο, προσδίδοντας βάθος και κέρδη στην συγκεκριμένη αγορά.

Κατόπιν των ανωτέρω προτείνεται, πριν από την ενασχόληση με αυτή τη καλλιέργεια, έρευνα πρωτογενών στοιχείων όσον αφορά την αγορά των ενεργειακών φυτών, προκειμένου να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για

την διαπίστωση του μεγέθους της στην Βόρεια Ελλάδα, τον ανταγωνισμό και την προοπτική κάθετης παραγωγής πέλλετ. Αφού εξαχθούν ασφαλή και ενθαρρυντικά συμπεράσματα από την ανωτέρω έρευνα, προτείνεται η ενασχόληση με την προαναφερθείσα καλλιέργεια να πραγματοποιηθεί σε αντικατάσταση του 50% της σημερινής καλλιέργειας του επιχειρηματία, με αύξηση του ποσοστού αυτού κάθε δύο χρόνια. Το ποσοστό αντικατάστασης που προτείνετε είναι μεγάλο διότι, στοχεύουμε στην επίτευξη ικανοποιητικού όγκου παραγωγής με μεγάλο περιθώριο κέρδους. Οι ανωτέρω ενέργειες συνίστανται ώστε να αποφευχθούν κίνδυνοι που μπορούν να προέλθουν α) από την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. (δεν έχουν ορισθεί ακόμα οι μεταρρυθμίσεις που θα λάβουν

³¹ <http://www.ethnos.gr/entheta.asp?catid=23354&subid=2&pubid=63421187>

χώρα) και β) από την επιβολή ειδικού φόρου κατανάλωσης ή άλλων φόρων στη βιομάζα και στα βιοκαύσιμα. Τέλος προτείνεται μετά την πάροδο δύο χρόνων και αφού ορισθούν οι μεταρρυθμίσεις στη νέα Κ.Α.Π. και το ύψος της φορολόγησης των Α.Π.Ε., η έναρξη κάθετης παραγωγής πέλλετ αγριαγκινάρας με επένδυση στην αγορά κεφαλαιουχικού εξοπλισμού.

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Γενικότερα η επένδυση στις εναλλακτικές καλλιέργειες, στο πλαίσιο των δυσμενών οικονομικών συνθηκών που επικρατούν σήμερα παγκοσμίως, είναι μία σωστή επιχειρηματική ενέργεια. Φυσικά, κάθε είδους επένδυσης κρύβει και το ανάλογο ρίσκο που αναλαμβάνει ο επενδυτής με αυτού του είδους την ενέργεια του. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να εξετάσουμε και να μελετήσουμε το επιχειρηματικό ρίσκο που υπάρχει στην επένδυση. Απαραίτητη είναι η πολύπλευρη και από διαφορετικές οπτικές εξέταση του αντικείμενου της επένδυσης, ώστε με αυτό τον τρόπο να αποφασίσουμε εάν θα ασχοληθούμε ή όχι με το αντικείμενο της μελέτης και να ελαχιστοποιήσουμε τους κινδύνους που θα προκύψουν από την ενασχόληση μας με αυτή την επένδυση.

Οι εναλλακτικές καλλιέργειες προσφέρουν ευκαιρίες που αν αξιοποιηθούν κατάλληλα οδηγούν σε επιτυχημένες επενδύσεις. Από την μελέτη τόσο του αγροτικού τομέα, όπως αναλύθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο, αλλά και από την μελέτη της Κ.Α.Π. και της παρούσας κατάστασης όπως αναλύθηκαν στα κεφάλαια 4 και 5, προκύπτουν επενδυτικές προτάσεις. Φυσικά η πρόταση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε επενδυτή. Δηλαδή επαγγελματικός χώρος από τον οποίο προέρχεται, προηγούμενη ενασχόληση με τις αγροτικές καλλιέργειες, διαθέσιμο κεφάλαιο επένδυσης, σκοπός της επένδυσης (κύριο ή συμπληρωματικό εισόδημα), ιδιοκτησία κεφαλαιουχικών αγαθών (γη, αγροτικά μηχανήματα) κ.α.. Ύστερα από την ανάλυση των παραπάνω μπορεί να γίνει η επιλογή της κατάλληλης καλλιέργειας σύμφωνα και με τα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε επενδυτή. Στον πελάτη μας επιχειρηματία αγρότη, προτείνεται η επένδυση σε μία από τις δύο εναλλακτικές καλλιέργειες που αναφέρθηκαν παραπάνω. Προηγουμένως είναι αναγκαία η διεξαγωγή έρευνας πρωτογενών στοιχείων σχετικά με τα προϊόντα των καλλιεργειών αυτών καθώς και η μελέτη αυτών, ώστε να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα τα οποία θα είναι ικανά να στηρίξουν ορθολογικά μία επιχειρηματική απόφαση.

Ένα πρόβλημα που εμφανίζεται συχνά όταν δεν μελετώνται διεξοδικά όλες οι παράμετροι που επηρεάζουν τους στόχους της επένδυσης, είναι η λανθασμένη επιλογή καλλιέργειας, όλες οι καλλιέργειες δεν είναι για όλους. Δυστυχώς αυτό συνέβαινε και συμβαίνει στον αγροτικό τομέα διότι οι επαγγελματίες του χώρου δεν έχουν καταλάβει πόσο σημαντική είναι η συμβολή του μάρκετινγκ σε αυτό τον τομέα. Το μάρκετινγκ και οι λειτουργίες του δεν αποτελούν προνόμιο μόνο των μεγάλων επιχειρήσεων. Η κατανόηση του μάρκετινγκ είναι εξίσου σημαντική και για τους μικρούς επιχειρηματίες από όποιο

επαγγελματικό χώρο και αν προέρχονται. Το τελευταίο διάστημα γίνονται προσπάθειες από διάφορους ιδιωτικούς ή δημόσιους φορείς (εμπορικά επιμελητήρια, αγροτικές ενώσεις, αγροτική συνεταιρισμοί κ.τ.λ.) ώστε να ενημερωθούν οι αγρότες και οι έμποροι αγροτικών προϊόντων για τη συμβολή του μάρκετινγκ στην ανάπτυξη των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων. Απομένουν να γίνουν ακόμα πολλά βήματα ώστε να φτάσουμε στα επίπεδα του Ευρωπαϊκού αγροτικού τομέα. Ελπίζουμε το κράτος να βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση π.χ. μέσω προγραμμάτων επιμόρφωσης των αγροτών σε θέματα μάρκετινγκ . Μόνο όφελος υπάρχει στην δημιουργία ενός ανταγωνιστικού αγροτικού τομέα τόσο για τους αγρότες όσο και για το κράτος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ Γ.Ν. Σκαράκης Ν. Κορρές Ο.Ι. Παυλή, *Ενεργειακές Καλλιέργειες Βιοκαύσιμα*, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, Απρίλιος 2008
- ❖ Philippe Aurier – Lucie Sirieix, *Μάρκετινγκ Αγροτικών Προϊόντων και Τροφίμων*, Εκδόσεις Προπομπός 2010.
- ❖ Ελληνική Στατιστική Αρχή, *Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο*, Οκτώβριος 2012
- ❖ Χρήστος Θ. Καμενίδης, *Μάρκετινγκ Αγροτικών Προϊόντων*, Εκδόσεις Κυριακίδη, Δεκέμβριος 2010
- ❖ Παύλος Δ. Πέζαρος, άρθρο που δημοσιεύτηκε στην Τριμηνιαία Πολιτική & Οικονομική Επιθεώρηση «Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική», εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, τ. 21-22, σελ 182-198, 2011
- ❖ European Commission, *Agricultural Policy Perspectives Member States factsheets*, November 2012
- ❖ Eurostat, *Οικονομικοί Λογαριασμοί για την Γεωργία (αξίες σε τρέχουσες τιμές παραγωγού)*, Μάρτιος 2012
- ❖ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης , *Κοινή Γεωργική Πολιτική Μία ιστορία που συνεχίζεται*, Υπηρεσία έκδοσης Ε.Ε. , 2012
- ❖ Καδίτη Ε. και Νίτση Ε. , Έκθεση “Ο Αγροτικός τομέας στην Ελλάδα” , από το ΚΕΠΕ, 08-09-2010
- ❖ Ελληνική Στατιστική Αρχή, *Η Ελλάδα σε αριθμούς*, 2012
- ❖ Ελληνική Στατιστική Αρχή, *Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο*, Αύγουστος 2012
- ❖ Eurostat Pocketbooks, *Key figures on Europe*, Publications Office of the European Union, 2012
- ❖ Αθανάσιος Δ. Θεοδωράκης, *Πίσω στο χωριό...*, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 2012
- ❖ Ελληνική Στατιστική Αρχή, *Η Ελληνική Οικονομία*, 11 Ιανουαρίου 2013

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/index_el.htm

<http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=72683>

<http://www.minagric.gr/index.php/el/for-farmer/aromfita.html>

<http://www.paseges.gr/el/news/Koinotikos-proypologismos-kai-nea-KAP-2014-2020>

<http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C126/76/624,2216/>

<http://www.isotimia.gr/default.asp?pid=24&ct=6&artid=105971>

http://www.express.gr/afieroma/trofima-pota/383162oz_20110531383162.php3

http://www.agrotypos.gr/images/stories/file/efimerida/efimerida117/files/agrotiki_efimerida.pdf

<http://www.skai.gr/news/finance/article/210196/strofi-sta-ellinika-proioda-apo-tous-ellines-katanalotes/>

<http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=71254>

http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_kathbreak_1_28/12/2012_476215

<http://www.ethnos.gr/entheta.asp?catid=23354&subid=2&pubid=63421187>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ

- Α.Ε.Π.: ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ
- Α.Π.Ε.: ΑΝΑΝΕΩΣΗΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
- ΕΛ.ΣΤΑΤ.: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ
- Ε.Ε.: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
- Κ.Α.Π.: ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
- Κ.Γ.Π.: ΚΟΙΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
- Π.Ο.Ε.: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Θεματολογικά δελτία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

4.1.1. Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΥΡΩΠΗ

ΝΟΜΙΚΗ ΒΑΣΗ

Άρθρα 32 έως 38 (38 έως 43 και 48) της Συνθήκης ΕΚ που βρίσκονται στον τίτλο ΙΙ. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ κατήργησε τα άρθρα 44, 45 και 47.

ΣΤΟΧΟΙ

1. Βασικός λόγος ύπαρξης

Όταν ιδρύθηκε η Κοινή Αγορά, με τη Συνθήκη της Ρώμης, το 1958, η γεωργία των τότε έξι κρατών μελών χαρακτηριζόταν από έντονο κρατικό παρεμβατισμό, ιδιαίτερα όσον αφορά τον προσανατολισμό της παραγωγής, τον προσδιορισμό των τιμών, την εμπορία των προϊόντων και τις αγροτικές διαρθρώσεις. Εφόσον υπήρχε η πρόθεση να αφορά και τα αγροτικά προϊόντα η ελεύθερη διακίνηση των εμπορευμάτων, με την ταυτόχρονη διατήρηση της δημόσιας παρέμβασης στον αγροτικό τομέα, ήταν αναγκαία η κατάργηση των εθνικών μηχανισμών παρέμβασης, οι οποίοι ήταν ασύμβατοι με την ελεύθερη διακίνηση, και να μεταφερθεί τουλάχιστον ένα μέρος τους στο κοινοτικό επίπεδο. Αυτός είναι ο βασικός λόγος ύπαρξης της κοινής αγροτικής πολιτικής. Πρέπει να επισημάνουμε ότι ορισμένα κράτη μέλη, ιδιαίτερα η Γαλλία, καθώς και το σύνολο των αγροτικών επαγγελματικών οργανώσεων, επιθυμούσαν τη διατήρηση του έντονου δημόσιου παρεμβατισμού.

2. Επί μέρους στόχοι

α. το άρθρο 33 (39) της Συνθήκης ΕΚ ορίζει τους **εσωτερικούς στόχους** της ΚΑΠ:

- να αυξάνει την παραγωγικότητα της γεωργίας με την ανάπτυξη της τεχνικής προόδου, με την εξασφάλιση της αρίστης χρησιμοποίησης των συντελεστών παραγωγής, ιδίως του εργατικού δυναμικού;
- να εξασφαλίζει ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο στο γεωργικό πληθυσμό;
- να σταθεροποιεί τις αγορές;
- να εξασφαλίζει τον εφοδιασμό;
- να διασφαλίζει λογικές τιμές στους καταναλωτές.

β. το άρθρο 131 (110) καθορίζει τους στόχους της κοινής εμπορικής πολιτικής που εφαρμόζεται στις ανταλλαγές γεωργικών προϊόντων.

ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ

1. Συνολικά επιτεύγματα

Η ΚΑΠ έχει να επιδείξει εντυπωσιακά αποτελέσματα, στον βαθμό που η Κοινότητα κατόρθωσε να υπερβεί γρήγορα την επισιτιστική ένδεια της δεκαετίας του '50 και να φθάσει, κατ' αρχάς το επίπεδο της αυτάρκειας και, εν συνεχεία, σε (συγκυριακή και

διαρθρωτική) πλεονασματική παραγωγή, που οφειλόταν σε διάφορους τεχνικούς, οικονομικούς και πολιτικούς λόγους και ειδικότερα στη σταδιακή εγκατάλειψη της κοινοτικής προτίμησης και σε υποκατάσταση, στις ευρωπαϊκές αγορές, των τοπικών προϊόντων από προϊόντα που εισάγονταν υπό προτιμησιακό καθεστώς.

Οι αλλαγές που σημειώθηκαν κατά τη δεκαετία του 80 στον κοινοτικό αλλά και το διεθνή γεωργικό τομέα, οδήγησαν στη χάραξη νέων προτεραιοτήτων. Έτσι, βάσει των προανατολισμών που είχε προτείνει η Λευκή Βίβλος του 1985 (έγγραφο που περιείχε τα πορίσματα των εργασιών της Επιτροπής σχετικά με τις μελλοντικές προοπτικές της ΚΑΠ), βάσει των μέτρων που εισήγαγε η Ενιαία Πράξη (1986), βάσει των αποφάσεων που έλαβε το Συμβούλιο το Φεβρουάριο 1988 και βάσει της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ του 1992 (*[4.1.2.](#)), καθορίστηκαν οι νέοι άξονες της ΚΑΠ.

2. Τα μέσα της ΚΑΠ

α. Συνολική άποψη

Τα βασικά μέσα της ΚΑΠ είναι: η πολιτική επί θεμάτων αγορών και τιμών, που στηρίζεται στις κοινές οργανώσεις αγορών (Κ.Ο.Α.) και ρυθμίζει τα της παραγωγής και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων σε κάθε καλλιεργητική περίοδο (*[4.1.3.](#) και [4.1.3.bis](#)), και η κοινωνικοδιαρθρωτική πολιτική (*[4.1.5.](#)), που συντονίζει τη διεργασία αναπροσαρμογής των αγροτικών δομών (μεθόδους παραγωγής, διαστάσεις των εκμεταλλεύσεων, επαγγελματική κατάρτιση των αγροτών κλπ). Η ΚΑΠ αξιοποιεί επίσης την εξωτερική εμπορική πολιτική (*[4.1.7.](#)) και την εναρμόνιση των νομοθεσιών (βλ. κατωτέρω), διαθέτει δε ένα ταμείο χρηματοδότησης (*[4.1.4.](#)), καθώς και μηχανισμούς εφαρμογής (βλ. κατωτέρω).

β. Η εναρμόνιση των νομοθεσιών

Η ποικιλομορφία των εθνικών διατάξεων σε θέματα που αφορούν την παραγωγή και εμπορία των γεωργικών και αγροδιατροφικών προϊόντων, για παράδειγμα όσον αφορά τη χρήση χρωστικών ή συντηρητικών ουσιών, ελέγχου επιζωοτιών, χρήσης ορμονών κ.λπ., είναι ικανή να παρεμποδίσει τις ενδοκοινοτικές εμπορικές ανταλλαγές. Η εναρμόνιση των διατάξεων αυτών κατέστη λοιπόν απαραίτητη. Παρά τις όποιες προόδους, η εναρμόνιση αυτή παρέμενε πολύ ελλιπής το 1985, όταν δημοσιεύθηκε η **Λευκή Βίβλος για την εσωτερική αγορά**. Πάνω από το ένα τρίτο του νομοθετικού προγράμματος της Λευκής Βίβλου αφορούσε τον αγροδιατροφικό τομέα: τα λιπάσματα, τα φυτοϋγειονομικά προϊόντα, τις κτηνιατρικές διατάξεις, τους φόρους κατανάλωσης για τα οινόπνευματώδη και τον καπνό, το γεωργικό μηχανικό εξοπλισμό κλπ.

γ. Όργανα που διαδραματίζουν ρόλο στην εφαρμογή της ΚΑΠ

- **Οι "επιτροπές"**. Η δημιουργία τους ανάγεται στο 1961, με την ευκαιρία της θέσπισης των πρώτων ΚΟΑ. Ενώ στις προτάσεις της η Επιτροπή κρατούσε για τον εαυτό της μια ευρεία αποφασιστική εξουσία ως προς τη διαχείριση των ΚΟΑ, διάφορα κράτη μέλη θεωρούσαν ότι η αποφασιστική αυτή εξουσία έπρεπε να ανήκει στο Συμβούλιο. Η λύση των επιτροπών απετέλεσε μια συμβιβαστική λύση μεταξύ των δυο τάσεων: η διαχείριση ανατίθεται στην Επιτροπή, αλλά μετά από γνωμοδότηση μιας επιτροπής αποτελούμενης από εκπροσώπους των κρατών μελών και που αποφασίζει με "ειδική πλειοψηφία". Αναλόγως του εάν η γνώμη τους αφήνει στην Επιτροπή απόλυτη ελευθερία λήψης αποφάσεων ή οδηγεί σε μια νέα -περισσότερο ή λιγότερο περιοριστική- παρέμβαση του Συμβουλίου στη διαδικασία, οι επιτροπές αυτές διαιρούνται σε τρεις τύπους:

συμβουλευτικές επιτροπές, διαχειριστικές επιτροπές και κανονιστικές επιτροπές (*[1.3.8.](#)).

- Οι σημαντικότερες **επαγγελματικές οργανώσεις** είναι η Επιτροπή Γεωργικών Επαγγελματικών Οργανώσεων της ΕΕ (COPA) και η Γενική Επιτροπή Γεωργικής Συνεργασίας της ΕΕ (COGECA).

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ

1. Μέσα δράσης

- Από την αρχή (Συνθήκη της Ρώμης), το ΕΚ δεν είχε παρά συμβουλευτικές αρμοδιότητες στα αγροτικά ζητήματα, ενώ ορισμένες αποφάσεις του Συμβουλίου δεν απαιτούν ούτε καν τη γνώμοδότηση του ΕΚ.

- Ο μόνος τομέας στον οποίο το ΕΚ διαθέτει αποφασιστικές αρμοδιότητες είναι οι επιπτώσεις της γεωργίας στην ανθρώπινη υγεία, αφότου η Συνθήκη του 'μστερνταμ του παραχώρησε συναποφασιστική εξουσία, μαζί με το Συμβούλιο, σε θέματα δημόσιας υγείας.

- Η επιρροή του ΕΚ έγινε αισθητή με μη δεσμευτικά μέσα: εκθέσεις και ψηφίσματα πρωτοβουλίας, διαδικασίες συνεννόησης με το Συμβούλιο.

2. Επιρροή

Παρά τα περιορισμένα μέσα δράσης του, το ΕΚ είχε εξαρχής σημαντική επιρροή στη διαμόρφωση της ΚΑΠ.

α. Εκθέσεις και ψηφίσματα πρωτοβουλίας

Μετά τη Διάσκεψη της Stresa του 1958, το ΕΚ εκπόνησε εκθέσεις πρωτοβουλίας, που έθεσαν τις βάσεις μιας κοινής αγροτικής πολιτικής. Από τότε και μετά, το ΕΚ δεν σταμάτησε να προσφεύγει στο μέσο αυτό. Από την ανάδειξή του με απευθείας εκλογές και μετά, οι εκθέσεις αυτές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πολλαπλασιάστηκαν.

β. Διαδικασίες συνεννόησης

Η διαδικασία της δημοσιονομικής συνεννόησης με το Συμβούλιο, που εγκαινιάσθηκε το 1975, χρησιμοποιήθηκε σε διάφορες ευκαιρίες στο πλαίσιο των γεωργικών ζητημάτων, και ειδικότερα στο πλαίσιο της διαρθρωτικής πολιτικής, ορισμένες μάλιστα φορές με εξαιρετική επιτυχία και ουσιώδεις τροποποιήσεις των "κοινών θέσεων" του Συμβουλίου. Θα μπορούσαμε, στο πλαίσιο αυτό, να αναφέρουμε τη μεταρρύθμιση του αμπελοοινικού τομέα, το 1985, τη νέα διαρθρωτική πολιτική, το 1987, τον Απρίλιο του 1988 τη δέσμη των γεωργικών σταθεροποιητών, την πρόταση περί διακοπής της γεωργικής δραστηριότητας και το σχέδιο εγκατάλειψης γαιών, τέλος δε, τον Ιούνιο του 1988, τη μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών ταμείων και τη δημοσιονομική πειθαρχία στον τομέα της ΚΑΠ, συνεννόηση που κατέληξε σε διοργανική συμφωνία μεταξύ Κοινοβουλίου, Συμβουλίου και Επιτροπής.

γ. Διαβουλεύσεις

Από το 1991, οι εργασίες του ΕΚ επί γεωργικών θεμάτων εστιάσθηκαν στο θέμα της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ. Το ΕΚ ενέκρινε, την άνοιξη του ίδιου έτους, την έκθεση για τις προτάσεις κανονισμού τις γνωστές ως "Μεταρρύθμιση του 92", στο δε συνημμένο ψήφισμα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επικροτούσε την προτεινόμενη μεταρρύθμιση και επέκρινε το γεγονός ότι αποκλείονταν από αυτήν τα μεσογειακά προϊόντα. Το 1994, εξετάσθηκε στην Επιτροπή Γεωργίας του ΕΚ η πρόταση μεταρρύθμισης του αμπελοοινικού τομέα η οποία, κατά την άποψη του ΕΚ, ήταν πολύ απαισιόδοξη εφόσον, εφαρμόζοντας υπερβολικά την αρχή της επικουρικότητας και ελάχιστα εκείνη της αλληλεγγύης, προέβλεπε τη

συγχρηματοδότηση των διαρθρωτικών μέτρων εισοδηματικής στήριξης τη στιγμή που σε άλλους ήδη μεταρρυθμισμένους τομείς η κοινοτική χρηματοδότηση κάλυπτε το 100%. Ως αποτέλεσμα της γνωμοδότησης αυτής, η πρόταση βελτιώθηκε το 1999, κατά τις διαπραγματεύσεις για την Ατζέντα 2000. Όσον αφορά τον προβληματισμό για τον τομέα των οπωροκηπευτικών, κατά την περίοδο 1994-1995, συγκεντρώνοντας τις έντονες επικρίσεις του ΕΚ.

Η μεταρρύθμιση του 1992 εγκρίθηκε από το Κοινοβούλιο για τρεις συνεχόμενες περιόδους εμπορίας και είχε ως αποτέλεσμα τον ετήσιο καθορισμό των τιμών και των συναφών μέτρων μέχρι το 1997. Το καλοκαίρι του 1997, η Επιτροπή υπέβαλε νέα πρόταση μεταρρύθμισης της ΚΑΠ στο έγγραφό της με τίτλο Ατζέντα 2000 και ακολούθησαν, την άνοιξη του 1998, διάφορες προτάσεις κανονισμών. Το ΕΚ κλήθηκε να γνωμοδοτήσει και εξέφρασε αρκετές επικρίσεις επί των γεωργικών προτάσεων της Επιτροπής.

28/06/2000
